

GEORG BÜCHNER

DANTONO MIRTIS

Keturių veiksmų drama

Iš vokiečių kalbos vertė

RŪTA JONYNAITĖ

Versta iř: Georg Bůchner. *Werke und Briefe*. Můnchen: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1988.

Veikėjai

[Nacionalinio konvento] deputatai:

Žoržas Dantonas

Ležandras

Kamilis Demulenas

Ero-Sešelis

Lakrua

Filipo

Fabras d'Eglantinas

Mersjė

Tomas Peinas

Visuomenės gelbėjimo komiteto nariai:

Robespjeras

Sen Žiustas

Bareras

Kolo d'Erbua

Bijo-Varenas

Šometas, Paryžiaus komunos generalinis sekretorius

Dilonas, generolas

Fukjė Tenvilis, visuomeninis kaltintojas

[Saugumo komiteto nariai:

Amaras

Vulanas]

Ermanas, Revoliucinio tribunolo pirmininkas

Diuma, Revoliucinio tribunolo pirmininkas

Parisas, Dantono draugas

Simonas, sufleris

Laflotas

Žiuli, Dantono sutuoktinė

Liusilė, Kamilio Demuleno sutuoktinė

grizetės:

Rozali

Adelaidė

Marion

minios vyrai ir moterys, grizetės, deputatai, budeliai ir t.t.

[damos prie kortų stalo, ponai ir ponios, ponaitis ir Eženi promenadoje, piliečiai, karinis piliečių patrulis, lioniečiai ir kiti deputatai, jakobinai, jakobinų klubo ir Nacionalinio konvento pirmininkai, kalėjimo prižiūrėtojai, budeliai ir vežėjai, minios vyrai ir moterys, grizetės, gatvės dainininkai, elgetos ir t.t.]

PIRMAS VEIKSMAS

[I, 1]

Ero-Sešelis, kelios damos (prie kortų stalo), Dantonas, Žiuli (kiek atokiau, Dantonas ant žemo suoloelio prie Žiuli kojų)

DANTONAS. Pažvelk, kaip dailiai ta žavi dama moka maišyti kortas! Tikrai įgudusi, girdėjau, kad savo vyrui ji visada pakiša širdį, o kitiems – būgnus. Jūs galite priversti įsimylėti net ir melą.

ŽIULI. Bet juk manimi tiki?

DANTONAS. Ką aš žinau? Apie kits kitą mes žinome nedaug. Esame storaodžiai, tiesiame į kitą rankas, tačiau tai bergždžios pastangos, tik šerpetas apsitriname į kits kitą, – mes esam labai vieniši.

ŽIULI. Tu mane pažįsti, Dantonai.

DANTONAS. O ką tai reiškia – pažįstu. Tavo tamsios akys ir garbanos, ir švelni oda, tu visada sakai man: Žoržai, mielasis. Bet (*rodo jai į kaktą ir į akis*) štai čia, kas šičia glūdi? Ne ne, mūsų juslės tokios nejautrios. Pažinti vienam kitą? Turėtume nuskelti vienas kitam momenį ir traukte ištraukti iš smegenų skaidulų mintis.

VIENA DAMA. Ką ten išdarinėjate su pirštais?

ERO. Nieko!

DAMA. Kam taip užlenkiate nykštį, negaliu žiūrėti.

ERO. O jūs pažiūrėkit, tas padaras labai savito veido.

DANTONAS. Ne, Žiuli, aš tave myliu kaip kapą.

ŽIULI (*nusigręždama*). O!

DANTONAS. Ne, paklausyk! Žmonės sako, kad kapuose ramybė, kad kapas ir ramybė – vienas ir tas pats. Jei tai tiesa, aš jau ant tavo kelių guliu kaip po žemėmis. Tu saldus kapas, tavo lūpos – mirtį

skelbiantys varpai, tavo balsas – mano laidotuvių varpas, tavo krūtinė – mano kapo kauburys, tavo širdis – mano karstas.

DAMA. Pralošėt!

ERO. Tai buvo meilės nuotykis, o jie kainuoja, kaip ir visi kiti.

DAMA. Ar savo meilę jūs – kaip kurčnebylys – prisipažinot pirštais?

ERO. O kodėl gi ne? Kai kas net tvirtina, kad būtent juos visi lengviausiai supranta. Aš užmezgiau romaną su viena kortų karaliene, mano pirštai buvo vorais pasivertę princai, o jūs, madam, buvote fėja; bet sekėsi prastai, dama vis gulėjo ir taisėsi po gimdymo, kas akimirką jai gimdavo berniukas. Savo dukteriai tokių lošimų aš neleisčiau, karaliai ir damos nepadoriai gula vienas ant kito ir beregint randasi berniukai.

Jeina Kamilis Demulenas ir Filipo

ERO. Koks apniukęs žvilgsnis, Filipo! Ar praplyšo raudonoji kepuraitė, ar šventasis Jokūbas piktai pažiūrėjo, ar giljotinuojant užlijo lietus, o gal gavai nekokią vietą ir nieko nežiūrėjai?

KAMILIS. Parodijuoji Sokratą. Bet ar žinai, ko Dieviškasis paklausė Alkibiadą, vieną dieną radęs jį paniurusį ir nusiminusį? Ar pametei skydą mūšio lauke, ar pralaimėjai lenktynes ar kalavijų dvikovą? Ar kažkas kitas padainavo geriau už tave, ar gal gražiau paskambino kitara? Štai kur klasikiniai respublikonai! Palygink su mūsų giljotinos romantika!

FILIPO. Šiandien prisidėjo dar dvidešimt aukų. Mes klydome, ebertistus pasiuntė ant ešafoto tik todėl, kad jie veikė nepakankamai nuosekliai, o galbūt ir dėl to, kad decemvirai manėsi esą pražuvę, jei bent vieną savaitę būtų radęsi vyrų, keliančių didesnę baimę nei jie patys.

ERO. Jie norėtų paversti mus priešvaniniais padarais. Sen Žiustui visai patiktų, jei mes vėl šliaužiotume keturiomis, kad Araso advokatas, pasitelkęs Ženevos laikrodininko mechaniką, išrastų mums kūdikio vaikštynę, mokyklos suolą ir poną Dievą.

FILIPO. Tokiam reikalui jie nesibodėtų prie Marato sąskaitos prikergti dar keletą nulių.

Ar dar ilgai turėsime būti murzini ir kruvini kaip ką tik gimę kūdikiai, gulėti karste vietoj lopšio ir žaisti galvomis? Turime žengti pirmyn. Reikia įsteigti Malonės komitetą, reikia sugrąžinti pašalintus deputatus.

ERO. Revoliucija pasiekė reorganizacijos etapą.

Turi liautis revoliucija ir prasidėti respublika. Mūsų valstybės principuose prievolę turi pakeisti teisė, dorybę – gerovė, o bausmę – savigyna. Kiekvienam turi būti suteikta galimybė pasireikšti ir išskleisti savo prigimtį. Tebus jis protingas ar neprotingas, išsilavinęs ar ne, geras ar blogas – tai ne valstybės reikalas. Visi mes esame kvailiai, ir nė vienas neturi teisės primesti savąją kvailybę kitam.

Kiekvienam turi būti leista mėgautis, kaip jis išmano, tačiau taip, kad nė vienas negalėtų mėgautis kito sąskaita arba trukdyti kitam tenkinti saviškus pomėgius.

KAMILIS. Valstybės forma turi būti permatomas drabužis, gražiai priglundantis prie tautos kūno. Pro jį turi matytis kiekviena pritvinkusi kraujagyslė, kiekvienas įtemptas raumuo, kiekvienas gyslų trūktelėjimas. Tebus figūra graži ar bjauri – pagaliau ji turi teisę būti, kokia yra, o mums neduota teisė sukirpti jai švarkelį savo nuožiūra. Ir tie žmonės, kurie mūsų mylimiausiai nusidėjėlei Prancūzijai nori užmesti ant nuogų pečių vienuolės apdangą, jie gaus nuo mūsų per nagus.

Mes norime nuogų dievų, bakchančių, olimpinių žaidynių ir kad lūpos melodingai tartų: slegia meilė alsinanti vėl mane, pragaištis nelaboji saldžiai karti!

Neketiname romėnams drausti – tegu sėdi sau kampe ir verda ropes, bet tegu nesibaudžia ir toliau mums rengti gladiatorių kautynes.

Dieviškasis Epikūras ir Venera gražiuoju užpakaliuku tebūnie respublikos durininkai vietoj šventųjų Marato ir Šaljė.

Dantonai, tu pradėsi puolimą Konvente.

DANTONAS. Aš pradėsiu, tu pradėsi, jis pradės. Jei gyvi būsim, sako bobutės. Po valandos bus praėjusios šešiasdešimt minučių. Tiesa, mano berniuk?

KAMILIS. Ką čia šneki? – Tai savaime suprantama.

DANTONAS. O, viskas yra savaime suprantama. Bet kas gi įgyvendins visus tuos gražius dalykus?

FILIPO. Mes ir garbingi žmonės.

DANTONAS. Tasai įterptas „ir“ – ilgas žodis, jis mus gerokai atskiria, atstumas ilgas, ir garbingumui pritrūksta kvapo atsigauti iki mūsų. O jei ir nepritrūktų! – Garbingiems žmonėms galima skolinti pinigų, galima būti jiems už kūmą ir ištekinti už jų savo dukterį, bet tai ir viskas!

KAMILIS. Jei taip manai, tai kam pradėjai kovą?

DANTONAS. Žmonės man atsibodėjo. Kai matau tokius besikėtojančius Katonus, taip ir norisi gerai įspirti. Toks jau mano būdas. (*Pakyla*)

ŽIULI. Tu išeini?

DANTONAS (*Žiuli*). Turiu išeiti, kitaip jie mane visai nukamuos su savo politika. (*Tarpduryje*) Nuo slenksčio pranašauju: laisvės statula dar nenulieta, krosnis žėruoja, mes visi dar galime nusvilti nagus. (*Išeina*)

KAMILIS. Tegu eina, negi manote, kad jis įstengtų nekišti nagų, kai ateitų laikas veikti?

ERO. Taip, bet tik dėl pramogos, kaip kitas žaidžia šachmatais.

[1, 2]

GATVELĖ

Simonas, jo žmona

SIMONAS (*muša žmoną*). Sąvadautoja tu nelaboji, surukusi sublimato tablete, nuodėmės obuoly sukirmijęs!

ŽMONA. Ei, gelbėkit! Gelbėkit!

(Atbėga žmonės)

ŽMONĖS. Išskirkit juos! Išskirkit!

SIMONAS. Ne, leiskite mane, romiečiai, kad atskaldysiu, tai žinos! Vestale tu!

ŽMONA. Aš – vestalė? Tai dar pažiūrėsiu.

SIMONAS. *Nuplėšiu tau drabužį nuo pečių*

Ir nuogą stipeną numesiu saulėj.

Šliundra tu, kiekvienoje tavo kūno raukšlėje veisiasi paleistuvybė.

Žmonės juos išskiria

PIRMASIS PILIETIS. Kas čia dedasi?

SIMONAS. Kur mergelė? Sakyk! Ne, negaliu taip vadinti. Mergiotė! Ne, ir ne šitaip; moteris, moteriškė! Ir ne šitaip, ne šitaip! Belieka vienas vardas! Man gniaužia gerklę! Nėra kvapo jį išstarti.

ANTRASIS PILIETIS. Ir gerai, antraip tas vardas tvokstų degtine.

SIMONAS. Slėpki savo pliką galvą, senasis Virginijau. Gėdos varnas nutūpė ant jos ir taikosi iškirsti tau akis. Duokit man peilį, romiečiai! (*Susmunka*)

ŽMONA. Ak, juk šiaip jis doras vyras, tik nedaug tepakelia, degtinė labai greitai pakiša jam koją.

ANTRASIS PILIETIS. Tada jis gali vaikščioti trimis.

ŽMONA. Ne, tuoj nuvirsta.

ANTRASIS PILIETIS. Teisingai, iš pradžių eina trimis kojomis, paskui užkliūva už trečiosios, o ta trečioji ima ir nuvirsta.

SIMONAS. Vampyre tu, siurbianti karštą mano širdies kraują.

ŽMONA. Paleiskit jį, žiū, kaip susigraudino, – tuoj viskas bus gerai.

PIRMASIS PILIETIS. Tai kas gi atsitiko?

ŽMONA. Matote, sėdėjau šičia ant akmens ir šildžiausi prieš saulę, matot, nes mes neturim malkų, matot...

ANTRASIS PILIETIS. Jų vietoj tiktų tavo vyro nosis.

ŽMONA. O mano duktė buvo nuėjus ten už kampo, ji gera mergaitė, maitina tėvelius.

SIMONAS. Cha, ji prisipažįsta!

ŽMONA. Jude tu, ar turėtum bent porą kelnų užsitempti, jei jaunieji ponai nenusmauktų jai kelnaičių? Ar užtrokšti nori, vilko gerkle tu, jei šaltinėlis imtų ir užaktų, ką? Dirbam plušam rankomis ir kojomis, tai kodėl ir ne šituo galu? Jos motina irgi ne kuo kitu darbavosi, kol ją pagimdė, ir dar kokį skausmą kentė, tai ar ji dabar negali dėl motinos pasidaruoti, ką? Galgi jai skauda, ką? Avigalvi!

SIMONAS. Cha, Lukrecija! Peilį, duokit man peilį, romiečiai! Cha, Apijus Klaudijus!

PIRMASIS PILIETIS. Peilį, taigi, tik ne vargšelei kekšei, ką gi ji padarė? Nieko! Tai jos alkis elgetauja ir paleistuvauja. Peilis tiems, kurie perka mūsų žmonių ir dukterų kūną! Vargas tiems, kurie šitaip ištvirkauja su liaudies dukromis! Jums pilvas kurkia, jie savo prikimšto nepaneša, jūsų prakiurusios sermėgos, jų šilti švarkai, jūsų pūslėtos rankos, jų šilkinės. Taigi, jūs dirbate, o jie nieko neveikia, taigi, jūs viską įgijote, o jie pasivogė. Taigi, jei norite atgauti nors porą skatikų iš jų pasivogto turto, turite elgetauti ir paleistuvauti. Taigi, jie sukčiai ir reikia juos galabyt.

TREČIASIS PILIETIS. Jų gyslomis teka ne koks kitas, o tik išsiurbtas mūsų kraujas. Jie mums sakė: galabykite aristokratus, tai vilkai! Pakorėme aristokratus ant žibintų. Jie sakė, karalius ryja jūsų duoną, nugalabijome ir karalių. Jie sakė, žirondistai marina jus badu, giljotinavome žirondistus. Bet numirėlius išrėngė jie, o mes tebelakstome plikomis kojomis ir tebešalame. Nudirkime jiems odą nuo šlaunų ir

pasisiūkim iš jos kelnes, sulydykim jų taukus ir užsikulkime jais sriubą. Šalin! Galabyti visus, kieno švarkas neprakiuręs!

PIRMASIS PILIETIS. Galabyti tuos, kurie skaito ir rašo!

ANTRASIS PILIETIS. Galabyti, kurie eidami kreipia pėdas į išorę!

VISI *šaukia*: Galabyt! Galabyt!

Keliесе atitempia kažkokį jaunuolį

KELI BALSAI. Jis turi nosinę! Aristokratas! Ant stulpo jį! Pakarti!

ANTRASIS PILIETIS. Ką? Šnirpščiasi nosį ne pirštais? Pakarti! (*Nuleidžiamas žibinto stulpas*)

JAUNUOLIS. Ak, ponai! Ponai!

ANTRASIS PILIETIS. Ponų čia nėra! Pakarti!

Keliесе dainuoja

Tie, kur žemėn užkasti,

Kirminų bus sugraužti.

Jau geriau kybot ore,

Nei supūt šaltam kape!

JAUNUOLIS. Pasigailėkit!

TREČIASIS PILIETIS. Tai tik žaidimas su kanapine kilpele aplink kaklą! Tik akimirka, mes gailėstingėsni už jus. Jūs mus visą gyvenimą žudote darbu, mes šešiasdešimt metų kadamuojame ir spurdame ant virvės, bet dabar ją nupjausime. Pakarti!

JAUNUOLIS. Kaip sau norite, nuo to vis tiek nupjausime!

APLINKINIAI. Bravo, bravo!

KELI BALSAI. Paleiskit jį, tegu sau eina!

Jaunuolis sprunka

Įeina Robespjeras, lydimas moterų ir sankiulotų

ROBESPJERAS. Kas čia dedasi, piliečiai?

TREČIASIS PILIETIS. Kas gi čia dėsīs? Tie keli rugpjūčio ir rugsėjo kraujo lašai nenurausvino liaudies skruostų. Giljotina dirba per lėtai. Mums reikia tikros liūtīs.

PIRMASIS PILIETIS. Mūsų moterīs ir vaikai klykia duonos, mes pašersime juos aristokratų mėsa. Ei, galabyti visus, kieno švarkas neprakiuręs!

VISI. Galabyt! Galabyt!

ROBESPJERAS. Įstatymo vardu!

PIRMASIS PILIETIS. Kas tas įstatymas?

ROBESPJERAS. Liaudies valia.

PIRMASIS PILIETIS. Mes esam liaudīs ir mes norim, kad įstatymo nebūtų, taigi, ši valia yra įstatymas, taigi, įstatymo vardu nebėra įstatymo, taigi, galabyt!

KELI BALSAI. Klausykite Aristeido, klausykite Nepaperkamojo!

MOTERIS. Klausykit Mesijo, atsiųsto skirti ir teisti; jis sumuš piktuosius aštriu kalaviju. Jo akys – skiriančios akys, jo rankos – teisiančios rankos!

ROBESPJERAS. Vargše, dorybinga liaudie! Tu atlieki pareigą, tu aukoji savo priešus. Esi didinga, liaudie! Tu pasirodai trankantis perkūnijai ir švytuojant žaibams. Bet, liaudie, tavo kirčiai neturi žeisti tavo pačios kūno, įtūžusi tu žudai pati save. Tave gali palaužti tik tavo pačios jėga. Tavo priešai tai žino. Tavo įstatymdaviai budrūs, jie ves tavo ranką, jų akys nesiduos apgaunamos, tavo rankos niekas neišvengs. Eime visi drauge pas jakobinus. Jūsų broliai paims jus į glėbį, mes surengsime priešams kruviną teismą.

DAUGYBĖ BALSŲ. Pas jakobinus! Tegyvuoja Robespjeras!

Visi išeina

SIMONAS. Vargas man, apleistam! (*Bando atsikelti*)

ŽMONA. Kelkis! (*Padedą jam atsistoti*)

SIMONAS. Ak, Baukide mano, tu krauni žarijas man ant galvos.

ŽMONA. Nagi, stovėk!

SIMONAS. Grėžiesi nuo manęs? Aa, ar gali atleisti man, Porcija? Aš mušiau tave? Tai ne mano ranka, tai ne mano kaltė, tai darė mano beprotybė.

Ir beprotybė Hamleto yra jo priešas.

Argi jis kaltas?

Ne. Hamletas tatai griežtai paneigia!

Kur mūsų duktė, kur mano Siuzetė?

ŽMONA. Ten, už kampo.

SIMONAS. Eime pas ją, eikš, doringoji mano sutuoktine. (*Abu išeina*)

[I, 3]

JAKOBINŲ KLUBAS

VIENAS IŠ LIONIEČIŲ. Liono broliai siunčia mus, kad išlietume jums į krūtinę visą jų kartėlį. Mes nežinome, ar vienratis, kuriuo į giljotiną dardėjo Ronsenas, buvo laisvės laidotuvių vežimas, tik žinome, kad nuo tos dienos Šaljė žudikai vėl taip kietai trypia žemę, lyg jų pačių nelauktų kapo duobė. Ar jūs užmiršote, kad Lionas – tai Prancūzijos žemės lopinys, kurį turime nukloti išdavikų palaikais? Ar užmiršote, kad tik Ronos vandenys gali nuplauti raupsus nuo šitos karalių kekšės kūno? Ar užmiršote, kad ta revoliucinė upė turi prinešti Viduržemio jūrą aristokratų lavonų, ant kurių nelyg ant seklumos užplauktų Pito laivynai? Jūsų gailėstingumas žudo revoliuciją. Kiekvieno aristokrato alsavimas – tai

dūstančios laisvės krikimas. Tik bailys miršta už revoliuciją, jakobinas už ją žudo. Žinokit, jei matysime, kad nebeturite rugpjūčio dešimtosios, rugsėjo ir gegužės trisdešimt pirmosios vyrų galios, mums, kaip patriotui Gajarui, beliks Katono durklas.

Plojimai ir sumiši šauksmai

VIENAS IŠ JAKOBINŲ. Mes išgersime su jumis Sokrato taurę!

LEŽANDRAS (*pašoka į tribūną*). Mums nereikia žvelgti į Lioną. Žmonių, vilkinčių šilkinis drabužius, važinėjančių kariatomis, sėdinčių teatro ložėse ir kalbančių pagal akademijos žodyną, tokių žmonių galvos jau kelios dienos tvirtai laikosi ant pečių. Jie sąmojingi, jie sako, kad reikėtų padėti Maratui su Šaljė tapti dvigubais kankiniais – giljotinuoti jų atvaizdus.

Susirinkime didelis sambrūzdis

KELI BALSAI. Jie jau mirę. Jų liežuviai juos giljotinuos.

LEŽANDRAS. Tegų juos aptaško šių šventųjų kraujas. Aš klausiu čia esančių Visuomenės gelbėjimo komiteto narių, nuo kada jų ausys taip apkurto...

KOLO D'ERBUA (*pertraukia jį*). O aš tavęs klausiu, Ležandrai, kieno balsas įkvepia tokias mintis, kad jos atgyja ir drįsta prabilti? Laikas nuplėšti kaukes. Klausykit! Priežastis kaltina pasekmę, šūksnis – savo aidą, darbas – rezultatą. Visuomenės gelbėjimo komitetas turi daugiau logikos, Ležandrai! Būk ramus. Šventųjų biustų niekas nepalies, žvelgdami į juos, kaip į Medūzos galvą, išdavikai suakmenės.

ROBESPJERAS. Reikalauju žodžio.

JAKOBINAI. Klausykit, klausykit Nepaperkamojo!

ROBESPJERAS. Mes tylėjome ir laukėme šito nepasitenkinimo riksmo, kylančio iš visų pusių. Mes žiūrėjome atvirom akim ir matėme, kad priešas rengiasi ir kyla, tačiau nedavėme signalo, leidome liaudžiai pačiai sergėti save, ir ji nemiegojo, ji ėmė šauktis ginklo. Mes leidome priešui išlįsti iš savo

pasalų, leidome žengti į priekį, ir štai jis stovi atvirai, be priedangos dienos aky, jūs jį nukirsite pirmu kirčiu, jis miręs, vos būsit jį išvydę.

Kartą jau esu jums sakęs, vidiniai respublikos priešai suskilo į dvi dalis, tarsi į du kariuomenės būrius. Po skirtingų spalvų vėliavomis ir skirtingiausiais keliais jie visi skuba į tą patį tikslą. Vienos iš tų grupuočių jau nebėra. Pasidavusi klaidai beprotystei ji mėgino kaip beviltiškus ištižėlius nustumti į šalį pačius tikriausius, išbandytus patriotus, taip norėdama atimti iš respublikos stipriausias rankas. Ji paskelbė karą Dievui ir nuosavybei, griebdamasi diversijos karalių naudai. Ji tyčiojosi iš didingos revoliucijos dramos, bandydama kompromituoti ją mokslingais postringavimais. Ebero triumfas būtų pavertęs revoliuciją chaosu – despotizmui tai buvo paranku. Įstatymas kirto išdavikui kalaviju. Bet svetimšaliams tai nėra motais, jei siekdami savojo tikslo jie gali remtis kitos pakraipos nusikaltėliais. Mes nepadarem nieko, jei tebėra nesunaikinta ir kita grupuotė.

Šioji yra pirmesniosios priešingybė. Ji verčia būti mus silpnus, jos karo šūkis – pasigailėti! Ji nori atimti iš liaudies ginklus ir jėgą juos valdyti, kad atiduotų liaudį, pliką ir begalę, karaliams.

Respublikos ginklas – teroras, respublikos jėga – dorybė. Dorybė, nes teroras be jos pražūtingas, teroras, nes be jo dorybė bejėgė. Teroras – tai dorybės išdava, jis yra ne kas kita, kaip greitas, griežtas ir nepalenkiamas teisingumas. Jie sako, neva teroras esąs despotiškos vyriausybės ginklas, taigi mūsiškis valdymas esąs panašus į despotiją. Žinoma, bet taip, kaip kalavijas laisvės kovotojo rankose panašus į kardą, kuriuo apsiginklavęs tironų šalininkas. Jei despotas teroru viešpatauja savo gyvuliškiems valdiniam, kaip despotas jis yra teisus, triuškindite laisvės priešus teroru, ir kaip respublikos steigėjai jūs būsite ne mažiau teisūs. Revoliucinė vyriausybė – tai laisvės despotija tironijai.

Pasigailėti rojalistų! – šaukia kai kurie. Pasigailėti piktadarių? Ne! Pasigailėti nekaltybės, pasigailėti silpnųjų, pasigailėti nelaimingųjų, pasigailėti žmonijos. Tik taikus pilietis nusipelno būti apgintas visuomenės. Respublikoje tik respublikonai yra piliečiai, o rojalistai ir svetimšaliai – priešai. Bausti žmonijos engėjus ir yra gailėstingumas, o jiems atleisti – barbarybė. Visi melagingo jautrumo ženklai man atrodo lyg atodūsiai, siunčiami į Angliją arba į Austriją.

Tačiau dar negana išplėsti liaudžiai iš rankų ginklus, dar jie mėgina ydomis užnuodyti švenčiausius jos galios šaltinius. Tai klastingiausias, pavojingiausias ir šlykščiausias laisvės puolimas. Yda – aristokratijos

Kaino žymė. Respublikoje ji – ne tik moralinis, bet ir politinis nusikaltimas; nedorėlis yra politinis laisvės priešas, jis tuo pavojingesnis laisvei, kuo labiau yra jai tariamai pasitarnavęs. Pavojingiausias pilietis yra tas, kuris lengviau sudėvi tuziną raudonųjų kepuraičių, nei padaro vieną gerą darbą.

Nesunkiai suprasite mane, jei prisiminsite žmones, anksčiau gyvenusius palėpėse, o dabar važinėjančius kariatomis ir ištvirkaujančius su buvusiomis markizėmis ir baronaitėmis. Juk galime paklausti, ką tai reiškia, kai mes, liaudies įstatymdaviai, puikuojamės visomis buvusių rūmininkų ydomis ir visa jų prabanga, kai matome tuos revoliucijos markizus ir grafus vedančius turtuoles, keliančius gausingas puotas, lošiančius, laikančius tarnus ir vilkinčius brangiais drabužiais, – ar jie apiplėšė liaudį, ar paspaudė karaliams jų auksines rankas? Galime tik stebėtis girdėdami juos svaičiojant, gražbyliaujant ir demonstruojant neva gerą toną. Neseniai čia kažkas begėdiškai parodijavo Tacitą, aš galėčiau atsakyti Saliustijumi ir pasišaipyti iš Katilinos. Bet manau, kad daugiau potėpių nereikia, portretai jau nutapyti.

Jokių sutarimų, jokių paliaubų nebus su žmonėmis, kurie tik siekė apiplėšti liaudį, kurie tikėjosi nebaudžiami ją apiplėšti, kuriems respublika tebuvo spekuliacija, o revoliucija – tik amatas. Įbauginti nesulaikomo įvykių srauto, jie bando tylutėliai apmaldyti teisingumą. Galėtum pamanyti kiekvieną tariant patį sau: mes nesame pakankamai doringi, kad būtume tokie baisūs. Filosofai įstatymdaviai, pasigailėkite ir atleiskite mūsų silpnybę, aš nedirštu jums pasakyti, kas esu nedoras, tad geriau sakau: nebūkite žiaurūs!

Nusiramink, dorybingoji liaudie, nusiraminkite, patriotai, pasakykite savo broliams Lione, įstatymo kalavijas nerūdią rankose, kurioms jį esate patikėję. – Mes parodysime respublikai didį pavyzdį...

Visuotiniai plovimai

DAUGYBĖ BALSŲ. Tegyvuoją respublika, tegyvuoją Robespjeras!

PIRMININKAS. Posėdis baigtas.

[I, 4]

GATVELĖ

Lakrua, Ležandras

LAKRUA. Ką tu padarei, Ležandrai, ar bent nutuoki, kam kerti galvą su tais savo biustais?

LEŽANDRAS. Keliems puošėivoms ir dailioms moteriškėms, štai ir viskas.

LAKRUA. Tu savižudis, šešėlis, žudantis savo originalą, taigi pats save.

LEŽANDRAS. Nesuprantu.

LAKRUA. Maniau, kad Kolo aiškiai kalbėjo.

LEŽANDRAS. Ir kas iš to? Jis ir vėl buvo girtas.

LAKRUA. Kvailys, mažvaikis ir – nagi kas? – ir girtas sako tiesą. Kaip tu manai, ką turėjo galvoje Robespjeras minėdamas Katiliną.

LEŽANDRAS. O ką?

LAKRUA. Paprastas dalykas, ant ešafoto buvo pasiūsti ateistai ir ultrarevoliucionieriai. Bet liaudžiai tai nė kiek nepadėjo, žmonės tebelaksto gatvėmis basi ir nori pasisiūti batus iš aristokratų odos. Giljotinos temperatūra neturi kristi, dar keli laipsniai, ir Visuomenės gelbėjimo komitetas galės atgulti poilsio Revoliucijos aikštėje.

LEŽANDRAS. Bet kuo čia dėti mano biustai?

LAKRUA. Tau dar neaišku? Tu viešai įvardijai kontrrevoliuciją, pašaukei decemvirus veikti, privertei pakelti ranką. Liaudis – tai Minotauras, kas savaitę reikalaujantis lavonų, kitaip suėsiantis juos pačius.

LEŽANDRAS. Kur Dantonas?

LAKRUA. Ką aš žinau? Bando iš visų karalių rūmų grizečių gabalėliais surankioti Medičių Venerą, kuria mozaiką, kaip pats sako; dievai žino, ties kuriuo sąnariu dabar bus apsisojęs. Gyva bėda, kad gamta sudraskė grožį į gabalėlius, kaip Medėja savo brolių, ir išbarstė nuotrupomis po visus kūnus.

Eime į karalių rūmus. (*Abu išeina*)

[I, 5]

KAMBARYS

Dantonas, Marion

MARION. Ne, paleisk! Štai taip, prie tavo kojų. Noriu tau papasakoti.

DANTONAS. Galėtum savo lūpas ir geriau panaudoti.

MARION. Ne, leisk man bent kartą. Mano motina buvo protinga moteris, visada man sakydavo, kad skaistybė – puiki dorybė, kai pas mus atėję žmonės imdavo kalbėti apie šiočius ir tokius dalykus, ji liepdavo išeiti man iš kambario. Jei paklausdavau, ko tie žmonės norėję, ji atsakydavo, esą turėčiau gėdytis; o jei duodavo man paskaityti kokią knygą, beveik visada turėdavau kelis puslapius praversti. Užtat Bibliją galėjau skaityti kiek tinkama, ten viskas buvo šventa, bet buvo ir kai kas, ko aš nesupratau, tačiau ir nenorėjau klausti; tik pati sau galvojau. Atėjo pavasaris, visur aplink kažkas ėmė dėtis, o aš likau nuošalyje. Pasinėriau į save, tiesiog ėmiau savyje dusti, ėmiau stebėti savo kūną, kartais regėdavosi, tartum susidvejinu, paskui ir vėl susilieju į viena. Tuo laiku mūsų namuose pasirodė toks jaunuolis, jis buvo dailus ir kalbėjo visokias paikystes, nelabai supratau, ką norėjo pasakyti, bet nesitvėriau juokais. Motina dažnai jį pasikviesdavo, mums abiem patiko. Galiausiai pamanėme sau, kodėl negalėtume sugulti vienas šalia kito tarp dviejų paklodžių, užuot sėdėję šalimais ant dviejų kėdžių. Tai teikė daugiau malonumo nei visos jo šnekos, ir aš susimąščiau, kodėl man leidžiami menkesni dalykai, o didesnius norima uždrausti. Mes tai darėme slapta. Kurį laiką taip ir buvo. Bet aš tapau lyg jūra, visa praryjanti ir besidrumsčianti lig pat gelmių. Tik vieną priešingybę temačiau ir visi vyrai susiliejo man į vieną kūną. Tokia jau buvo mano prigimtis, kas gi gali ją įveikti? Pagaliau jis tai suprato. Atėjęs vieną rytą, taip pabučiavo mane, tarsi norėtų uždusinti, rankomis apšivijo man kaklą, aš neapsakomai išsigandau. Bet jis mane paleido ir nusijuokęs tarė vos neiškrėtęs kvailo pokšto, verčiau tegu aš liekanti su suknele, tegu ją dėvinti, juk ji susidėvėsianti pati, jis nenorįs prieš laiką sugadinti man malonumo, vienintelio, kurį aš turinti. Ir išėjo, o aš ir vėl nesupratau, ką jis norėjo pasakyti. Vakare sėdėjau prie lango, esu labai dirgli ir tik vienu jutimu susijusi su viskuo aplink, tąsyk pasinėriau į saulėlydžio bangas. Staiga gatve atskubėjo būrys, priekyje bėgo vaikai, pro langus išlindo moterys. Pažvelgiau žemyn, jie nešė jį pintinėje, mėnulio nušviesta blyški kakta, drėgnos garbanos, jis nusiskandino. Pravirkau. Tai buvo vienintelis mano esybės sukūrimas. Kitiems žmonėms būna

sekmadieniai ir darbo dienos, jie dirba šešias dienas, o septintąją meldžiasi, kasmet per gimimo dieną jie ima ir susigraudina, o per Naujuosius metus ima ir susimąsto. Aš nieko apie tai nenutuokiu. Man nėra jokio stabtelėjimo, jokio kitimo. Aš visada esu tik viena. Nepaliojamas troškimas ir ėmimas, aistra, lyg begalinis srautas. Mano motina mirė iš sielvarto, žmonės bado mane pirštais. Tai kvaila. Argi ne vis vien, kas kam teikia džiaugsmą – kūnai, Kristaus atvaizdai, gėlės ar vaikiški žaislai, jausmas juk tas pats, kas daugiausiai mėgaujasi, daugiausiai ir meldžiasi.

DANTONAS. Kodėl aš negaliu suimti į save viso tavo grožio, jo viso aprėpti?

MARION. Dantonai, tavo lūpos turi akis.

DANTONAS. Norėčiau būti dalis eterio ir užlieti tave, ir priglusti prie kiekvienos tavo gražaus kūno bangos.

Jeina Lakrua, Adelaidė, Rozali

LAKRUA (*sustoja prie durų*). Mirk iš juoko, mirk iš juoko.

DANTONAS (*nepatenkintas*). Kas?

LAKRUA. Prisiminiau tą gatvelę...

DANTONAS. Ir ką?

LAKRUA. Gatvelėj buvo šunys, dogas ir nykštukė bolonė, kaip jie kamavosi.

DANTONAS. Ką nori pasakyti?

LAKRUA. Tiesiog prisiminiau ir suėmė juokas. Atrodė pasigėrėtinai! Pro langus žiūrėjo mergužėlės, reikėtų būti atsargiems ir neleisti joms net sėdėti saulėje – ims uodai tai išdarinėti joms ant rankų, ir kils visokių minčių.

Mudu su Ležandru aplakstėme bemaž visas celes, kūniškojo apreiškimo vienuoliukės kabinosi mums į švarkų skvernus trokšdamos palaiminimo. Ležandras pasiliko vieną nuplakti, bet už tai jam teks mėnesį pasninkauti. O aš dvejetą kūno šventikių atsivedžiau čionai.

MARION. Laba diena, madmuazele Adelaide, laba diena, madmuazele Rozali.

ROZALI. Jau seniai neturėjome malonumo.

MARION. Iš tikrųjų, kaip gaila.

ADELAIDĖ. Dieve mano, mes dieną naktį užsiėmusios.

DANTONAS (*kreipiasi į Rozali*). Ei, mažute, kokie jau grakštūs tavo klubai...

ROZALI. O kaipgi, žmogus kas dieną tobulėji.

LAKRUA. Kuo skiriasi antikinis nuo šiuolaikinio Adonio?

DANTONAS. O Adelaidė kokia kuklutė pasidarė, įdomu! – pikantiška įvairovė. Veidas panašus į figos lapą, po kuriuo ji slepia visą kūną. Toks figmedis prie šitokio išvažinėto kelio teikia gaivinantį pavėsį.

ADELAIDĖ. Aš būčiau bandų trypiamas kelias, jei mesjė...

DANTONAS. Suprantu, tik nereikia pykti, panele.

LAKRUA. Tai klausyk, šiuolaikinį Adonį sudrasko ne šernas, o kiaulės, jo žaizda žioji ne šlaunyje, o kirkšnyse ir jo kraujas ne rožėmis pražysta, bet skleidžiasi gyvsidabrio žiedais.

DANTONAS. Panelė Rozali – tai restauruotas torsas, antikiniai tik jos klubai ir kojos. Ji yra magnetinė rodyklė, tai, ką atstumia polius galva, polius kojos pritraukia, o vidurys yra pusiaujas, kur kiekvienas, pirmąkart kertantis liniją, turi gauti sublimato krikštą.

LAKRUA. Dvi gailingosios seserys, tarnaujančios ligoninėje, tai yra kiekviena savame kūne.

ROZALI. Kaip jums ne gėda, mums net ausys užkaito!

ADELAIDĖ. Tikrai galėtumėte būti ir mandagesni.

Adelaidė ir Rozali išeina

DANTONAS. Labanakt, mažutės gražutės!

LAKRUA. Labanakt, gyvsidabrio kasyklos!

DANTONAS. Gaila man jų, liko be naktipiečių.

LAKRUA. Klausyk, Dantonai, aš ką tik iš jakobinų.

DANTONAS. Tik tiek?

LAKRUA. Lioniečiai perskaitė proklamaciją, pareiškė, esą jiems nelikę nieko kito, kaip įsivynioti į togą. Visi nutaisė tokius veidus, tarsi sakytų kaimynui: juk neskauda, Paetai! Ležandras ėmė šaukti, esą jie nori sudaužyti Šaljė ir Marato biustus; man atrodo, jis vėl nori nusitepti veidą raudonai, seniai nieko neterorizavo, vaikai jau tąso jį gatvėje už skverną.

DANTONAS. O Robespjeras?

LAKRUA. Barškino pirštais tribūnoje ir sakė: dorybė turi valdyti baime ir teroru. Ta frazė persmelkė man kaklą.

DANTONAS. Ji obliuoja lentas giljotinai.

LAKRUA. O Kolo pasiuto rėkti, esą reikia nuplėšti kaukes.

DANTONAS. Jos nusiplėš kartu su veidais.

Įeina Parisas

LAKRUA. Kas atsitiko, Fabricijau?

PARISAS. Iš jakobinų nuėjau pas Robespjerą. Pareikalavau, kad paaiškintų. Jis pabandė nutaisyti tokią miną – kaip Bruto, aukojančio savo sūnus. Ėmė kalbėti apskritai apie pareigas, pasakė, jog laisvės jis sekiąs be jokios atodairos, dėl jos esą paaukotų viską, save, brolių, draugus.

DANTONAS. Aiškiai pasakyta, tereikia tik apversti skalę aukštyn kojom, kad pats stovėtų apačioj ir prilaikytų kopėčias draugams. Turime padėkoti Ležandruui, jis privertė juos prabilti.

LAKRUA. Ebertistai dar nepribaigti, liaudis visiškai nuskurdusi, tai baisus svertas. Jie neleis, kad pakiltų šių svarstyklių kraujo lėkštė, juk tada ant žibinto stulpo būtų pakabintas Visuomenės gelbėjimo komitetas; taigi jam reikia svarmens, reikia sunkios galvos.

DANTONAS. Gerai žinau – revoliucija kaip Saturnas, ji ryja savo vaikus. (*Kiek pamąstęs*) Ir vis dėlto jie neišdrįs.

LAKRUA. Tu miręs šventasis, Dantonai, bet revoliucija nepripažįsta relikvijų, visų karalių palaikus ji išmetė į gatvę ir nuo bažnyčių nuvertė visas statulas. Manai, kad tave paliks stūksoti kaip monumentą?

DANTONAS. Mano vardas! Liaudis!

LAKRUA. Tavo vardas! Tu esi nuosaikusias, kaip ir aš, kaip Kamilis, Filipo, Ero. Liaudžiai nuosaikumas ir silpnumas – tai vienas ir tas pats. Atsiliekančius ji tiesiog pribaigia. Siuvėjai iš raudonkepurių sekcijos pasijus, lyg jų adata daigsto visą Romos istoriją, jei pasirodys, kad rugsėjo didvyris palyginti su jais tebuvo nuosaikusias.

DANTONAS. Tikra tiesa, o be to, – liaudis kaip vaikas, jai reikia viską sulaužyti, kad pamatytų, kas ten viduje.

LAKRUA. O dar be to, Dantonai, mes esame nedorėliai, kaip sako Robespjeras, tai yra mes mėgaujamės, o liaudis dora, tai yra ji nesimėgauja, nes darbas atbukina jai pasimėgavimo organus, ir ji neprisigeria, nes neturi pinigų, ir neina į viešnamį, nes jai iš burnos trenkia sūriu ir silke, ir mergužėlės šlykštisi.

DANTONAS. Ji nekenčia besimėgaujančių, kaip eunuchas vyrų.

LAKRUA. Mus vadina sukčiais ir, (*pasilenkdamas Dantonui prie ausies*) tarp mūsų kalbant, tai nėra visai netiesa. Robespjeras ir liaudis bus dorybingi, Sen Žiustas parašys romaną, o Bareras pasiūs karmanjolę ir pridengs Konventą kruvinu apsiaustu – aš viską matau.

DANTONAS. Tu sapnuoji. Be manęs jie niekad neturėjo drąsos, neturės jos ir prieš mane; revoliucija dar nebaigta, dar galėčiau būti jiems reikalingas, jie pasaugos mane arsenale.

LAKRUA. Turime veikti.

DANTONAS. Viskas susitvarkys.

LAKRUA. Susitvarkys, kai būsime pražuvę.

MARION (*Dantonui*). Tavo lūpos atšalo, tavo žodžiai užgniaužė bučinius.

DANTONAS (*Marion*). Prarasti šitiek laiko! Bet buvo dėl ko! (*atsisuka į Lakrua*) Rytoj nueisiu pas Robespjerą, suerzinsiu ir jis nenutylės. Taigi rytoj! Labos nakties, draugai, labanakt, ačiū jums.

LAKRUA. Nešdinkitės, gerieji draugai. Nešdinkitės! Labanakt, Dantonai, madmuazelės šlaunys nugiljotinuos tave, *mons Veneris* taps tavo Tarpėjos uola.

[I, 6]

KAMBARYS

Robespjeras, Dantonas, Parisas

ROBESPJERAS. Sakau tau, jei kas čiumpa mane už rankos, kai ši traukia kalaviją, tai jis yra mano priešas, kad ir koks būtų jo ketinimas; kas trukdo gintis, tas žudo mane lygiai taip, kaip žudytų ir puldamas.

DANTONAS. Kur baigiasi būtinoji gintis, ten prasideda žmogžudystė, aš nematau jokio pagrindo, kuris verstų mus toliau žudyti.

ROBESPJERAS. Socialinė revoliucija dar nebaigta, kas revoliuciją įvykdo tik perpus, tas pats sau išsikasa duobę. Aukštuomenė dar nemirė, į šios perdėm pakrikusios klasės vietą turi stoti sveika liaudies galia. Yda turi būti nubausta, dorybė turi valdyti baime.

DANTONAS. Aš nesuprantu žodžio „bausmė“.

Tu su savo dorybe, Robespjerei! Tu neėmei pinigų, tu neprisidarei skolų, nemiegojai su jokia moteriške, visada vilkėjai tinkamą švarką ir niekados neprisigėrei. Tavo padorumas siutina, Robespjerei. Man būtų gėda trisdešimt metų tokiu moraliniu veidu sukinėtis tarp dangaus ir žemės vien dėl niekingo malonumo kitus laikyti blogesniais už save.

Argi nėra nieko, kas kartais tau viduje patylomis, paslapčiomis pasakytų: meluoja, meluoja!

ROBESPJERAS. Mano sąžinė švari.

DANTONAS. Sąžinė – tai veidrodis, prieš kurį kankinasi beždžionė; kiekvienas gražinasi kiek tik gali ir saviškai siekia malonumo. Negi verta dėl to kibti vieni kitiems į kuodus. Kiekvienas gali gintis, jei kitas gadina jam džiaugsmą. Ar tu turi teisę iš giljotinos padaryti puskubilį nešvariems kitų žmonių

baltiniams skalbti, o iš jų nukirstų galvų dėmių ėmėją purviniems drabužiams – tik todėl, kad pats visada dėvi švarką, gražiai išvalytą šepečiu? Žinoma, gali gintis, jei kas nors tau jį apspjaus arba suplėšys, bet kas tau darbo, kol jie tavęs neliečia? Jei jie nesigėdija šitaip vaikštinėti, ar dėl to turi teisę sukišti juos į kapo duobę? Kas tu – dangaus siųstas žandaras? O jei negali žiūrėti į tai ramiai kaip tavo Viešpats Dievas, tai prisidenk akis nosine.

ROBESPJERAS. Tu neigi dorybę?

DANTONAS. Kaip ir ydą. Yra tik epikūrininkai – šiurkštesni ir švelnesni, Kristus buvo švelniausias; tai vienintelis skirtumas, kurį pajėgiu įžvelgti tarp žmonių. Kiekvienas elgiasi pagal savo prigimtį, tai yra daro, kas jam malonu.

Juk tiesa, Nepaperkamasis, žiauru, kai taip lipu tau ant kulnų?

ROBESPJERAS. Esti laikai, Dantonai, kai yda priligsta valstybės išdavystei.

DANTONAS. Tik nepaskelbki ydos už įstatymo ribų, dėl Dievo meilės, nereikia, tu jai per daug skolingas, už tą kontrastą.

Beje, jei jau kalbėsime tavo žodžiais, mūsų kirčiai turi tarnauti respublikai, kertant nusikaltusiems negalima kliudyti nekaltųjų.

ROBESPJERAS. Kas gi tau sako, kad kliuvo kokiam nekaltajam?

DANTONAS. Girdi, Fabricijau? Nė vienas nekaltasis nemirė! (*Pasisuka eiti, išeidamas Parisui*)
Negalime prarasti nė akimirkos, laikas pasirodyti!

Dantonas ir Parisas išeina

ROBESPJERAS (*vienas*). Ir eik sau! Jis nori revoliucijos žirgus sustabdyti prie viešnamio kaip vežikas savo išdresuotus kuinus; bet jiems užteks jėgų nutempti jį iki Revoliucijos aikštės.

Jis lipa man ant kulnų! Jei jau kalbėsime tavo žodžiais! Palauk! Palauk! Negi taip ir yra? Jie sakys, neva jo gigantiška figūra metusi ant manęs per didelį šešėlį ir neva dėl to aš jį patraukęs, kad neužstotų saulės.

Bet jei jie būtų teisūs?

Argi tikrai tai būtina? Taip, taip! Respublika! Jį reikia pašalinti.

Tiesiog juokinga, kaip mano mintys persekioja viena kitą. Jį reikia pašalinti. Tasai, kuris į priekį besiveržiančioje minioje sustoja, pasipriešina taip pat, kaip žengiantis jai priešais; jis yra sutrypiamas.

Mes neleisime revoliucijos laivui užplaukti ant šitų žmonių užmačių ir sunešto purvo seklumų, turime nukirsti ranką, drįstančią stabdyt tą laivą, – net jei jis laikytųsi įsitvėręs dantimis!

Šalin tą draugiją, nuvilkusią negyvėlei aristokratijai drabužius ir paveldėjusią jos raupus.

Nereikia dorybės! Dorybė – mano batų kulnas! Kalbant mano žodžiais!

Aš vėl apie tą patį.

Kodėl vis negaliu atsikratyti tos minties? Ji kruvinu pirštu baksnoja čia, štai čia! Galiu kiek noriu privynioti skudurų, kraujas vis tiek prasisunkia. – (*Patylėjęs*) Aš nežinau, kas manyje meluoja kitam.

Prieina prie lango

Viršum žemės knarkia naktis ir vartosi sumišam sapne. Mintys, vos numanomi troškimai, pakriki ir beformiai, baugščiai slapstęsi nuo dienos šviesos, dabar gavę pavidalą ir rūbą, vogčiomis įslenka į tylius sapno namus. Jie atveria duris, jie žvelgia pro langus, bemaž tapę kūnu, jie rąžosi per miegus, ir lūpos kažką murma. – O argi mūsų budėjimas nėra tik šviesesnis sapnas, argi mes ne nakvišos, argi mūsų veikimas nėra kaip sapne, tik aiškesnis, ryškesnis, labiau apibrėžtas? Kas gali barti mus už tai? Protas per valandą nuveikia daugiau minties darbų, nei tingus mūsų kūno organizmas įstengia atlikti per daug metų. Nuodėmė gyva mintyje. Ar mintis taps veiksmu, ar atkartos ją kūnas, lemia atsitiktinumas.

Jeina Sen Žiustas

ROBESPIERAS. Ei, kas ten tamsoje? Ei, šviesos, šviesos!

SEN ŽIUSTAS. Pažįsti mano balsą?

ROBESPJERAS. A, tai tu, Sen Žiustai!

Tarnaitė įneša žvakes

SEN ŽIUSTAS. Buvai čia vienas?

ROBESPJERAS. Dantonas ką tik išėjo.

SEN ŽIUSTAS. Sutikau jį pakeliui karalių rūmuose. Suraukęs revoliucionieriaus kaktą, jis kalbėjo epigramomis; jis tujino sankiulotus, grizetės graibstė jam už blauzdu, o žmonės stabčiojo ir šnibždėjo vienas kitam į ausį, ką jis buvo pasakęs.

Mes prarasime puolančiųjų pranašumą. Ar dar ilgai delsi? Mes veiksime be tavęs. Mes pasiryžę.

ROBESPJERAS. Ką ruošiatės daryti?

SEN ŽIUSTAS. Sušauksime į iškilmingą posėdį Įstatymų leidžiamąjį, Saugumo ir Visuomenės gelbėjimo komitetus.

ROBESPJERAS. Daug ceremonijų.

SEN ŽIUSTAS. Kilnųjį lavoną turime palaidoti deramai, kaip kunigai, ne kaip žudikai. Negalima sukapti jo dalimis, jis turi būti užkastas visas.

ROBESPJERAS. Kalbėk aiškiau.

SEN ŽIUSTAS. Turime nuleisti jį į žemes su visa ginkluote, o jo arklius ir vergus paskersti ant jo kapo: Lakrua...

ROBESPJERAS. Šitas tikras sukčius, buvęs advokato raštvedys, dabar Prancūzijos generolas leitenantas. Toliau.

SEN ŽIUSTAS. Ero-Sešelis.

ROBESPJERAS. Graži galva.

SEN ŽIUSTAS. Jis buvo dailiai išpiešta pirmoji Konstitucijos akto raidė, panašios puošmenos mums neberekalingos, jos bus ištrintos. Filipo, Kamilis...

ROBESPJERAS. Ir jisai?

SEN ŽIUSTAS (*ištiesia jam popieriaus lapą*). Taip ir maniau. Štai, skaityk!

ROBESPJERAS. Aha, senasis pranciškonas, ar tik tiek? Jis tiesiog vaikas, pasijuokė iš jūsų.

SEN ŽIUSTAS. Skaityk, čia! Šičia! (*Rodo vieną vietą*)

ROBESPJERAS (*skaito*). „Kruvinasis mesijas Robespjeras su savo dviem plėšikais Kutonu ir Kolo ant Kalvarijos kalno, ant kurio aukoja, bet nėra aukojamas. Apačioje kaip Marija ir Magdalena stovi giljotinos seserys. Sen Žiustas glaudžiasi jam prie širdies kaip Jonas ir supažindina Konventą su apokaliptiniais Mokytojo apreiškimais, jis laiko galvą iškėlęs lyg monstranciją.”

SEN ŽIUSTAS. Padarysiu, kad jis neštųsi savąją kaip šventasis Dionizas.

ROBESPJERAS (*skaito toliau*). „Ar reikia manyti, kad švarus mesijo frakas – tai Prancūzijos įkapės ir kad ploni, ant tribūnos krūpčiojantys jo pirštai – tai giljotinos peiliai?

O tu, Barerai, kuris sakei, esą Revoliucijos aikštėje kalamos monetos. Tiek to – nebesirasiu po tą seną maišą. Jis kaip našlė, turėjusi jau pustuzinį vyrų ir padėjusi juos palaidoti. Ką dabar padarysi? Turi jis tokią dovaną pusę metų prieš žmogaus mirtį įžvelgti Hipokrato veidą. Ir kam patinka sėsti prie lavonų ir uosti smarvę?“

Taigi, ir tu, Kamili?

Šalin juos visus! Tučtuojau! Tik mirusieji nebegrįžta. Ar kaltinimą turi paruoštą?

SEN ŽIUSTAS. Tai lengvai padaroma. Užuominų kalbėdamas pas jakobinus jau davei.

ROBESPJERAS. Norėjau juos pagąsdinti.

SEN ŽIUSTAS. Man belieka įgyvendinti, klastotojai bus kiaušinis užkandžiui, o svetimšaliai – obuolys desertui. Jie mirs pietaudami, duodu tau žodį.

ROBESPJERAS. Tuomet greičiau, rytoj. Nereikia tęst mirties agonijos! Pastarosiomis dienomis aš pasidariau jautrus. Greičiau!

Sen Žiustas išeina

ROBESPIERAS (*vienas*). O taip, kruvinasis mesijas, kuris aukoja, bet nėra aukojamas. – Jis atpirko juos savuoju, o aš juos atperku jų pačių krauju. Jis privertė juos nusidėti, aš prisiimu nuodėmę sau. Jis mėgavosi skausmu, aš patiriu budelio kančią.

Kas labiau savęs išsižadėjo, aš ar Jis? –

Ir vis dėlto ši mintis kažkokia paika. –

Ko mes vis dairomės į tą vieną? Iš tiesų Žmogaus Sūnus nukryžiuojamas per kiekvieną iš mūsų, mes visi kankinamės Getsemanės sode apsipylę kruvinu prakaitu, bet nė vienas savo žaizdomis neatperkame kito. – Mano Kamilis! – Jie visi nuo manęs nūsuka – viskas padrika ir dyka – aš likau vienas.

ANTRAS VEIKSMAS

[II, 1]

KAMBARYS

Dantonas, Lakrua, Filipo, Parisas, Kamilis Demulenas

KAMILIS. Greičiau, Dantonai, mes negalime švaistyti laiko.

DANTONAS (*rengiasi*). Tačiau laikas švaisto mus.

Labai nuobodu kaskart iš pradžių užsitraukti marškinius, o paskui ant jų kelnes ir vakare lįsti į lovą, o iš ryto vėl keltis, ir vis dėlėti koją už kojos, ir net nenusimato, kaip galėtų būti kitaip. Tai labai liūdna, ir kad milijonai jau darė tą patį, kad milijonai ir toliau taip darys ir, maža to, kad kiekvienas mūsų turime dvi puses, kurios abi daro tą patį, tad viskas dedasi dargi dvigubai. Tai labai liūdna.

KAMILIS. Kalbi kaip mažas vaikas.

DANTONAS. Mirštantys dažnai suvaikėja.

LAKRUA. Taip delsdamas tu puoli į pražūtį ir nusitempi kartu visus savo draugus. Pranešk bailiams, kad atėjo laikas susiburti aplink tave, sukviesk ir tuos, kurie sėdi apačioje, ir tuos iš viršutinių suolų. Šauk apie decemvirų tironiją, kalbėk apie durklus, primink Brutą, taip išgąsdinsi tribūnus ir surinksi aplink save net tuos, kuriems grasinama kaip Ebero bendrininkams. Turi išlieti pyktį. Bent jau nemirkime nuginkluoti ir pažeminti kaip gėdingasis Eberas.

DANTONAS. Prasta tavo atmintis, juk pavadinai mane mirusiu šventuoju. Buvai labiau teisus, nei pats tada manei. Aš lankiausi sekcijose, jie elgėsi pagarbiai, tačiau kaip laidotuvių šaukliai. Aš esu relikvija, o relikvijas išmeta į gatvę, tu buvai teisus.

LAKRUA. Kodėl leidai, kad šitaip nutiktų?

DANTONAS. Šitaip? Jei po teisybei, galiausiai man nusibodo. Vis lakstyti apsitaisius tuo pačiu švarku ir taip pat raukyti kaktą! Tai apgailėtina. Būti tokiu varganu instrumentu, kurio viena styga išleidžia tik tą vieną garsą!

Tai nepakeliama. Norėjau įsitaisyti patogiau. Ir pasiekiau savo, revoliucija išleidžia mane poilsio, bet kitaip, nei tikėjaisi.

Beje, o kuo gi kliautis? Nebent mūsų kekšės dar galėtų susilyginti su giljotinos davatkomis, daugiau nežinau kas. Galima suskaičiuoti ant pirštų: jakobinai pareiškė, kad šiandien svarbiausia esanti dorybė, kordeljerai vadina mane Ebero budeliu, Komunos taryba atgailauja, Konventas – gal jis ir būtų priemonė! – tačiau jau būta gegužės trisdešimt pirmosios, geruoju jie nenusileistų. Robespjeras – revoliucijos dogma, šito neišbrauksi. Be to, ir nepavyktų. Ne mes padarėme revoliuciją, bet revoliucija padarė mus.

Ir netgi jei pavyktų – verčiau tegu mane giljotinuos, nei aš siųsiu kitus į giljotiną. Man jau gana – kam mums, žmonėms, tarpusavy kovoti? Turėtume susėst drauge ir apsiraminti. Mus kuriant buvo padaryta klaida, mums kažko trūksta, kam aš neturiu vardo, bet mes nerasime to rausdamiesi vienas kito viduriuose, tai kodėl turime draskyti kits kitam pilvus? Ech, nekokie iš mūsų alchemikai.

KAMILIS. Labiau patetiškai pasakyčiau: ar dar ilgai amžinai badaujanti žmonija ris pati savo kūną? Arba – ar dar ilgai mes, sudužusio laivo keleiviai, ant jo nuolaužų kankinami nenumaldomo troškulio,

siurbsime vieni kitiems iš gyslų kraują? Arba – ar dar ilgai mes, sausi skaičiuotojai, ieškodami nežinomojo, amžiais užgintojo ikso užrašinėsime savo apskaičiavimus kūnų atplaišomis?

DANTONAS. Tu stiprus aidas.

KAMILIS. Aš ir sakau, pistoleto šūvis aidi kaip perkūno griausmas. Tuo geriau tau, visada reikėtų turėti mane prie šalies.

FILIPO. O Prancūzija liks jos budeliams?

DANTONAS. Didelio čia daikto. Žmonėms taip visai gerai. Jie nelaimingi, ar to nepakanka, kad būtume sujudinti, kilnūs, dorybingi arba sąmojingi, arba kad apskritai nenuobodžiautume?

Koks skirtumas, ar jie mirs nuo giljotinos, ar nuo karštinės, ar iš senatvės? Taip dar geriau, mitriu žingsniu jie žengia už kulisų, palydėdami savo nuėjimą žaviais gestais ir girdėdami žiūrovų plojimus. Tai tiesiog puiku, tai mums tinka, mes visada vaidiname teatrą, nesvarbu, kad galiausiai mus iš tikrųjų nuduria.

Visai neblogai, kad gyvenimo laikas bent kiek sutrumpinamas, tas švarkas buvo per ilgas mūsų striukoms galūnėms. Gyvenimas tampa epigrama, ir gerai, kam gi pakanka kvapo ir dvasios penkiasdešimties ar šešiasdešimties giesmių epui? Laikas būtų tą gurkšnelį esencijos gerti ne iš kubilų, bet iš likerio stiklelių, taip bent jau prisipiltum pilną burną, o iš to negraibus indo vos gali susivarvint keletą lašų.

Pagaliau – negi turėčiau šaukti, kam šitiek vargo, gyvenimas nevertas darbo, kurio žmogus prisidaro, kad pragyventų.

PARISAS. Tai bėk, Dantonai!

DANTONAS. Argi tėvynę išsineši ant batų padų? Ir pagaliau – ir tai svarbiausia: jie neišdrįs. (*Kamiliui*) Eikš, mano berniuk, sakau tau, jie neišdrįs. Sudie. Sudie!

Dantonas ir Kamilis išeina

FILIPO. Išėjo.

LAKRUA. Jis netiki nė vienu žodžiu, ką čia prišnekėjęs. Kokia tinginystė! Geriau leisis giljotinuojamas, nei pasakys kalbą.

PARISAS. Ką daryti?

LAKRUA. Eiti namo ir mokytis kaip Lukrecija deramai sutikti lemtį.

[II, 2]

PROMENADA

Vaikštinėtojai

PILIETIS. Mano brangioji Žaklina, norėjau pasakyt Korn..., norėjau, Kor...

SIMONAS. Kornelija, pilieti, Kornelija.

PILIETIS. Mano brangioji Kornelija padovanojo man berniuką.

SIMONAS. Pagimdė respublikai sūnų.

PILIETIS. Respublikai – skamba kažkaip bendrai, sakyčiau...

SIMONAS. Būtent, atskiras ir turi bendram reikalui...

PILIETIS. Taigi, ir žmona taip sako.

GATVĖS DAINININKAS. *Kas yra, kas yra*

Vyrų džiaugsmas ir aistra?

PILIETIS. Tik dėl vardo tai visai neišmanau.

SIMONAS. Pakrikštyk jį letimi Maratu.

GATVĖS DAINININKAS. *Rūpesčiais, vargais galuotis*

Ir nuo ryto prakaituoti,

Kol praeis ilga diena.

PILIETIS. Man patiktų trys vardai, trys – ypatingas skaičius, ir dar kad būtų kas nors naudinga ir kas nors teisinga – jau sugalvojau: Arklas Robespjeras. O koks gi būtų trečias?

SIMONAS. Ietis.

PILIETIS. Ačiū, kaimyne. Ietis Arklas Robespjeras, gražūs vardai, labia gražiai derės.

SIMONAS. Sakau tau, tavo Kornelijos krūtinė bus kaip Romos vilkės tešmuo, ne, netinka, Romulas buvo tironas; tai netinka.

Abu nueina

ELGETA (*dainuoja*). *Tiktai žemės sauja,*

Samana žalia

Mielieji ponai, puikiosios ponios!

PIRMASIS PONAS. Eik dirbti, vaikine, atrodai neblogai įmitęs.

ANTRASIS PONAS. Še! (*Duoda jam pinigų*) Ranka kaip šilkas. Koks jžūlumas.

ELGETA. Iš kur jūs turit šitą švarką, pone?

ANTRASIS PONAS. Dirbti, dirbti reikia! Galėtum ir tu tokį turėti, duosiu tau darbo, ateik pas mane, aš gyvenu...

ELGETA. O kodėl jūs dirbote, pone?

ANTRASIS PONAS. Kad turėčiau švarką, kvaily!

ELGETA. Jūs kankinotės, kad gautumėte malonumą, nes toks švarkas – tai malonumas, o prisidengti galima ir koku skarmalu.

ANTRASIS PONAS. Žinoma, kaipgi.

ELGETA. Tai negi aš būčiau kvailys. Pirma panaikina antra. Pašildys saulė šitą kampą, ir bus malonu. (*Dainuoja*) *Tiktai žemės sauja, samana žalia...*

ROZALI (*Adelaidė*). Dingstam iš čia, matai, kareiviai ateina, o mes nuo vakar šilto kąsnio burnoj neturėjom.

ELGETA. *Bus šiame pasauly*

Man skirta dalia!

Mielieji ponai, mielosios ponios!

KAREIVIS. Palaukit! Kur skubat, mažytės? (*Kreipiasi į Rozalį*) Kiekgi tau metų?

ROZALI. Kiek ir mano mažajam piršteliui.

KAREIVIS. Labai jau tu smaila.

ROZALI. O tu labai bukas.

KAREIVIS. Tai gal gali mane padrožti?

(*Dainuoja*) *Kristute mano mylima,*

Atleisk, gal skauda tau, skauda tau,

Skauda tau, skauda tau!

ROZALI (*dainuoja*). *Oi ne, ponai kareiviai,*

Norėčiau dar daugiau, dar daugiau,

Dar daugiau, dar daugiau!

Pasirodo Dantonas ir Kamilis

DANTONAS. Tai bent linksmybės!

Jaučiu, taip ir tvyro ore, tarytum saulėje sirptų paleistuvystė.

Taip ir norisi šokti į patį tirštumą, nusismaukti kelnes ir pulti ant tų užpakalių kaip šunys gatvėje! (*Jiedu praeina*)

PONAITIS. Ak, ponia, varpo gaudesys, vakaro saulės nušviesti medžiai, žibanti žvaigždė...

PONIA. Gėlės kvapas, šitie paprasti džiaugsmi, šitas tyras gėrėjimasis gamta! (*Dukteriai*) Žiūrėk, Eženi, tik dorybės akys šitai regi.

EŽENI (*bučiuoja motinai ranką*). Ak, mama, aš matau tik jus!

PONIA. Vaikeli!

PONAITIS (*šnibžda Eženi į ausį*). Ar matote tą žavią damą su senu ponu?

EŽENI. Aš ją pažįstu.

PONAITIS. Sako, jos kirpėjas sušukavęs ją kaip vaiką.

EŽENI (*juokiasi*). Pikti liežuviai!

PONAITIS. O senasis ponas žingsniuoja šalia, mato, kaip brinksta pumpurėlis, vedasi pasivaikščioti saulutėj ir manosi esąs jį pažadinusi šniokščianti liūtis.

EŽENI. Kaip nepadoru, tuoj imsiu ir nurausiu.

PONAITIS. Tada man teks pabalti.

DANTONAS (*Kamiliui*). Tik nesitikėk iš manęs ko nors rimto. Nesuprantu, kodėl žmonės nesustoja gatvėje ir nesijuokia vienas kitam į veidą. Man rodos, kvatotų pro langus ir iš kapo duobės, ir dangus plyštų, o žemė raitytųsi iš juoko.

PIRMASIS PONAS. Patikėkite, nepaprastas atradimas! Dabar visai kitaip nušvinta visi technikos menai. Žmonija milžiniškais žingsniais artėja prie savo didžios paskirties.

ANTRASIS PONAS. Ar matėte naująją pjėsę? Babilono bokštas! Skliautų, laiptelių, koridorių labirintas, ir viskas taip lengva ir drąsu, trykšte trykšta į orą. Žengi žingsnį – ir svaigsta galva.

Prašmatnus kūrėjas. (*Sutrikęs stabteli*)

PIRMASIS PONAS. Kas jums?

ANTRASIS PONAS. Ak, nieko! Duokite man ranką, pone! Balutė, opa! Dėkoju. Mažai trūko, kad būčiau pakliuvęs!

PIRMASIS PONAS. Negi išsigandot?

ANTRASIS PONAS. Na, žemė – tik plona pluta, man vis atrodo, imsiu ir įkrisiu, kur pasitaikys toks plyšys.

Reikia žengti atsargiai, kad neįgriūtum. Bet nueikite į teatrą, labai patariu.

[II, 3]

KAMBARYS

Dantonas, Kamilis, Liusilė

KAMILIS. Sakau jums, jei negauna visko pateikta negrabiomis kopijomis, išbarstyta po teatrus, koncertus ir meno parodas, tai nieko jie nemato ir negirdi. Žiūrėk, išdrožia kas nors marionetę, nuo kurios matai nutįsusių virvelę, ir tampo už jos, ir lėlės sąnariai su kiekvienu žingsniu barška penkiapėdžiais jamba, – koks charakteris, kokia prasmė! Paima kas nors kokį jausmelį, sentenciją, sąvoką, aprenkia švarku ir kelnėmis, prideda rankas ir kojas, padažo veidą ir paleidžia tokį daiktą kankintis ištisus tris veiksmus, kol galiausiai anas susituokia arba nusišauna, – idealas! Pagrevezoja kokią operą, perteikiančią žmogaus dvasios pakilimus ir nuosmukius nelyginant molinis švilpukas su vandeniu lakštingalos giesmę – ak, koks menas!

Bet perkeltkite žmones iš teatro į gatvę – oi, apgailėtina tikrovė!

Jie pamiršta ir savo Viešpatį Dievą per tą nevykusį jo kopijuotoją. Nei jie mato, nei girdi tos kūrinijos, kuri žerinti, gaudžiant ir spindinti kas akimirką iš naujo gimsta aplink juos ir juose. Jie eina į teatrą, skaito eilėračius ir romanus, mėgdžioja ten matytas grimasas ir sako apie Dievo tvarinius: kokie nuobodūs!

Graikai žinojo, ką kalba, pasakodami, kad nors Pigmaliono skulptūra pavirtusi gyva, tačiau vaikų ji nepagimdžiusi.

DANTONAS. Menininkai su tikrove elgiasi kaip Davidas, kuris rugsėjį šaltakraujiškai paišė nužudytuosius, kai šie iš Forso kalėjimo buvo išmesti į gatvę, jis sakėsi bandęs sugauti paskutines tų nenaudėlių konvulsijas.

Dantoną kažkas pašaukia iš kambario

KAMILIS. Ką pasakysi, Liusile?

LIUSILĖ. Nieko, man taip patinka matyti tave kalbant.

KAMILIS. Bet ar manęs klausaisi?

LIUSILĖ. Oi, žinoma.

KAMILIS. Ar aš teišus, ar supratai, ką pasakiau?

LIUSILĖ. Ne, tiesą sakant, ne.

Sugrįžta Dantonas

KAMILIS. Kas atsitiko?

DANTONAS. Visuomenės gelbėjimo komitetas nutarė mane suimti. Mane perspėjo ir pasiūlė priebėgą.

Jie nori mano galvos – tai tegu ima. Įkyrėjo man su jais tamptis. Tegu sau ima. Kokia čia bėda? Aš sugebėsiu drąsiai mirti, tai lengviau negu gyventi.

KAMILIS. Dantonai, dar ne vėlu.

DANTONAS. Nieko nebus, – bet nebūčiau manęs...

KAMILIS. Tavo vangumas!

DANTONAS. Aš ne vangus, aš pavargęs. Man svyla padai.

KAMILIS. Kur tu eisi?

DANTONAS. Taigi, kad kas žinotų!

KAMILIS. Rimtai – kur?

DANTONAS. Pasivaikščioti, mano berniuk, pasivaikščioti! (*Išeina*)

LIUSILÉ. Ak, Kamili!

KAMILIS. Nurimk, vaikeli.

LIUSILÉ. Kai įsivaiduoju, kad jie šitą galvą! Kamili mano! – nesąmonė, ar ne, aš išprotėjau?

KAMILIS. Nurimk. Dantonas ir aš – juk ne tas pats.

LIUSILÉ. Pasaulis toks platus ir jame tiek visko daug, tai kodėl būtent šitai? Kas galėtų iš manęs atimti? Tai būtų siaubinga. Ir kam jiems šito reikia?

KAMILIS. Sakau tau dar kartą, gali būti rami. Vakar kalbėjau su Robespjeru, jis buvo malonus. Mes šiek tiek apsipykę, tiesa, – skirtingi požiūriai, nieko daugiau!

LIUSILÉ. Aplankyk jį dar sykį.

KAMILIS. Mokykloje mudu sėdėjome viename suole. Jis buvo toks niūrus ir vienišas. Aš vienintelis pas jį nueidavau ir retkarčiais mokėdavau prajuokinti. Jis visada atrodė prie manęs labai prisirišęs. Einu!

LIUSILÉ. Taip greit, drauguži? Eik! Palauk! Tik štai (*bučiuoja jį*) ir štai! Eik! Eik!

Kamilis išeina

LIUSILÉ. Blogi laikai atėjo. Taip jau būna. Kas gali išvengti? Reikia susiimti.

(*Dainuoja*) *Vai liūdna, vai liūdna mums skirtis,*

Kodėl lemta skirtis mieliems?

Iš kur ta daina atėjo man į galvą? Negerai, kad taip nežinia iš kur atplaukia.

Kai jis išėjo, man pasirodė, tarsi jau niekad nebegrįš ir tik tols, vis tols nuo manęs.

Koks tuščias kambarys, langai atviri, lyg būtų gulėjęs numirėlis. Neištersiu aš čia, viršuje. (*Išeina*)

[II, 4]

PLYNAS LAUKAS

DANTONAS. Jau nebenoriu. Nenoriu savo žingsnių plepėjimu, savo šniokštavimu kelti triukšmą šioje tyloje. (*Prisėda, patyli*) Man pasakojo apie ligą, kuri atima žmogui atmintį. Turbūt kažką panašaus atneša mirtis. Kartais pagauna viltis, kad gal ji dar stipresnė ir atima viską. O jeigu iš tikrųjų! Tada aš kaip krikščionis bėgau gelbėdamas savo priešą – savo atmintį.

Sako, ta vieta esanti saugi, žinoma, mano atminčiai, bet ne man, man daug saugesnis būtų kapas, jis bent jau duotų man užmiršti! Jis nužudytų atmintį. O ten atmintis gyvens ir nužudys mane. Aš ar ji? Atsakyti lengva. (*Atsistoja ir apsisuka eiti*)

Aš koketuojau su mirtim, visai malonu meilikauti su ja per atstumą, žvelgiant pro lornetą. Tiesą sakant, visa ši istorija man kelia juoką. Apima tvarumo jausmas, kuris man sako, kad rytoj bus kaip šiandien, ir poryt, ir visados bus viskas kaip dabar. Tai bergždžias triukšmas, jie nori mane pagąsdinti, jie neišdrįs. (*Išeina*)

[II, 5]

KAMBARYS

Naktis

DANTONAS (*prie lango*). Negi tai niekad nesibaigs? Ar niekad neišblės ta šviesa ir neužslops tas garsas, ar niekad nebūs tylu, tamsu, kad nebereiktų girdėti nei matyti vieniems kitų šlykščiųjų nuodėmių? – Rugsėjis! –

ŽIULI (*šaukia iš gilumos*). Dantonai! Dantonai!

DANTONAS. A?

ŽIULI (*jeina į kambarį*). Ko šauki?

DANTONAS. Ar aš šaukiau?

ŽIULI. Kalbėjai apie šlykščias nuodėmes, o paskui sudejavai: „rugsėjis!“

DANTONAS. Aš, aš? Ne, aš nekalbėjau, gal tik vos pagalvoju, tai tebuvo tylutėlės, slaptos mintys.

ŽIULI. Tu drebi, Dantonai.

DANTONAS. Kaip nedrebėsiu, jei net sienos plepa? Jei mano kūnas toks suskilęs, kad mintys, neramios, klydinėjančios, ima kalbėti akmenų lūpomis? Keista.

ŽIULI. Žoržai, mielas!

DANTONAS. Taip, Žiuli, labai keista. Norėčiau išvis nebegalvoti, jei mintys bemat prabyla balsu. Esama minčių, Žiuli, kurių neturėtų išgirsti jokios ausys. Negerai, kad jos vos gimusios ima rėkti, kaip vaikai. Negerai.

ŽIULI. Tegų Dievas apsaugo tavo protą, Žoržai, Žoržai, ar atpažįsti mane?

DANTONAS. O kaipgi, tu esi žmogus ir dar esi moteris, ir galiausiai mano žmona, o Žemėje yra penki žemynai: Europa, Azija, Afrika, Amerika, Australija, o dukart du bus keturi. Matai, aš nepamečiau proto. Ar kažkas šaukė „rugsėjis“? Ar ne taip sakei?

ŽIULI. Taip, Dantonai, girdėjau aidint per visus kambarius.

DANTONAS. Kai priėjau prie lango – (*pažvelgia į lauką*) miestas ramus, šviesos užgesusios...

ŽIULI. Kažkur netoli rėkia vaikas.

DANTONAS. Kai priėjau prie lango – visomis gatvelėmis nuaidėjo klyksmas: „rugsėjis!“

ŽIULI. Susapnavai, Dantonai. Nurimk.

DANTONAS. Susapnavau? Taip, aš sapnavau, bet ką kita, tuoj tau papasakosiu, vargšė mano galva nusilpo, tuoj! Aha, prisiminiau! Po manimi dvėsavo lekiantis Žemės rutulys, buvau nutvėręs jį kaip laukinį žirgą, milžiniškomis rankomis įsikibęs jam į karčius, galingomis kojomis įsikirtęs į šonus; atkraginta galva ir plaukais, besiplaikstančiais viršum bedugnės, nešė jis mane. Pagautas baimės ėmiau rėkti ir pabudau. Priėjau prie lango – ir tada išgirdau, Žiuli.

Ko reikia šitam žodžiui? Ką tai reiškia ir kuo čia dėtas aš? Kodėl jis tiesia į mane kruvinas rankas? Aš nieko nemušiau.

O, padėk man, Žiuli, mano mintys atbuko. Ar ne rugsėjį tai buvo, Žiuli?

ŽIULI. Karaliai dar buvo už keturiasdešimties valandų kelio nuo Paryžiaus...

DANTONAS. Tvirtovės griuvo, mieste aristokratai...

ŽIULI. Respublika buvo pasmerkta.

DANTONAS. Taip, pasmerkta. Negalėjome sau užnugaryje palikti priešų, būtume buvę kvailiai, du priešai vienoje žaidimo lentoje, mes arba jie, stipresnysis nustumia silpnesnijį, argi ne teisinga?

ŽIULI. Taip, taip.

DANTONAS. Mes juos išmušėme, tai nebuvo žmogžudystė, tai buvo vidinis karas.

ŽIULI. Tu išgelbėjai tėvynę.

DANTONAS. Taip, išgelbėjau. Tai buvo būtinoji gintis, tai buvo neišvengiama. Bepigu buvo anam ant kryžiaus kalbėti: papiktinimai neišvengiami, bet vargas tam, per kurį papiktinimas ateina.

Neišvengiama – tai buvo neišvengiamybė. Kas gali keikti ranką, kurią užgulė neišvengiamybės prakeikimas. Kas ištarė tą „neišvengiama“, kas? Kas yra mumyse, kas paleistuvauja, meluoja, vagia ir žudo?

Lėlės esame, už vielučių tampomos nežinomų jėgų; mes patys esam niekas, niekas! Kalavijai, kuriais kaunasi šmėklos, tik jų rankų nematyti, tarsi pasakoj.

Dabar aš ramus.

ŽIULI. Visai ramus, širdele?

DANTONAS. Taip, Žiuli, eikš, eime į lovą!

[II, 6]

GATVĖ PRIEŠ DANTONO NAMUS

Simonas, karinis piliečių patrulis

SIMONAS. Kiek jau įnaktėję?

PIRMASIS PILIETIS. Kas įnaktėję?

SIMONAS. Kiek jau yra nakties?

PIRMASIS PILIETIS. Tiek, kiek tarp saulėlydžio ir saulėtekio.

SIMONAS. Kiek valandų, šungalvi?

PIRMASIS PILIETIS. Pasižiūrėk į savo žadintuvą. Tas laikas, kai po apklotais švytuoja švytuoklės.

SIMONAS. Metas į viršų! Judam, piliečiai! Mes atsakome savo galva. Gyvą ar mirusį! Jo ranka galinga. Aš einu pirmas, piliečiai. Laisvei kelią!

Pasirūpinkit mano pačia! Aš jai paliksiu ažuolų vainiką.

PIRMASIS PILIETIS. Ažuolų? Kad gilių, sako, jai ir taip kasdien pribyra į skreitą.

SIMONAS. Pirmyn, piliečiai, jūs nusipelnysite tėvynei.

ANTRASIS PILIETIS. Norėčiau, kad tėvynė mums nusipenytų. Už tas skylės, kurias praurbiame kitų kūnuose, mūsų kelnių skylės dar nė viena neužsitraukė.

PIRMASIS PILIETIS. Gal nori, kad tau kelnių spraga užsitrauktų? Che che che!

KITI. Che che che!

SIMONAS. Judam, pirmyn!

Įsiveržia į Dantono namus

[II, 7]

NACIONALINIS KONVENTAS

Grupė deputatų

LEŽANDRAS. Ar nesiliaus tos deputatų skerdynės?

Kas dar bus saugus, jei Dantonas krinta?

VIENAS DEPUTATAS. Ką daryti?

KITAS DEPUTATAS. Jis turi būti išklausytas Konvente. Ši priemonė garantuoja sėkmę, kuo jie atremtų jo balsą?

TREČIAS DEPUTATAS. Neįmanoma, yra dekretas, kuris tai draudžia.

LEŽANDRAS. Jis turi būti atšauktas arba padaryta išimtis. Aš pateiksiu pasiūlymą. Tikiuosi jūsų paramos.

PIRMININKAS. Posėdis pradedamas.

LEŽANDRAS (*pakyla į tribūną*). Praėjusią naktį suimti keturi Nacionalinio konvento nariai. Žinau, kad vienas iš jų Dantonas, kitų vardai man nežinomi. Ir beje, kad ir kas jie būtų, aš reikalauju, kad būtų išklausti Konvente. Piliečiai, aš pareiškiu, kad laikau Dantoną esant tokį pat švarų kaip save patį, ir nemanau, kad būtų galima man ką nors prikišti. Nenoriu pulti nė vieno Visuomenės gelbėjimo ar Saugumo komiteto nario, tačiau turiu pagrindo baimintis, kad asmeninė neapykanta ir asmeninės aistros gali atimti laisvę iš vyrų, kurie yra daugiausiai jai pasitarnavę. Žmogus, 1792 metais savo energija išgelbėjęs Prancūziją, nusipelno būti išklausytas, jam turi būti leista pasiaiškinti, jei yra kaltinamas tėvynės išdavyste.

Didelis sambrūzdis

KELI BALSAI. Mes remiame Ležandro pasiūlymą.

VIENAS DEPUTATAS. Mes čia esame liaudies vardu, niekas negali išplėsti mūsų iš šitų vietų be rinkėjų valios.

KITAS DEPUTATAS. Jūsų žodžiai atsiduoda lavonais, jie paimti iš žirondistų lūpų. Jūs norite privilegijų? Įstatymo kalavijas pakibęs virš visų galvų.

TREČIAS DEPUTATAS. Negalime leisti savo komitetams siųsti įstatymdavius iš įstatymo prieglobsčio tiesiai ant ešafoto.

KETVIRTAS DEPUTATAS. Nusikaltimui nėra prieglobsčio, soste jį randa tik karūnuoti nusikaltimai.

PENKTAS DEPUTATAS. Tik sukčiai apeliuoja į prieglobsčio teisę.

ŠEŠTAS DEPUTATAS. Tik žudikai jos nepripažįsta.

ROBESPIERAS. Jau seniai šiame susirinkime neregėtas sąmyšis įrodo, kad vyksta dideli dalykai. Šiandien sprendžiasi, ar keli vyrai išplėš pergalę prieš tėvynę. Kiek jūs galite išsižadėti savo principų, kad keliems individams šiandien suteiktumėte tai, ką vakar atsakėte Šabo, Delonė ir Fabrui? Ką reiškia šis skirtumas kelių vyrų naudai? Kas man rūpi kažkieno pagyros, žarstomos sau ir savo draugams? Ar dar maža esame patyrę, ko jos būna vertos? Mes neklausime, ar žmogus vieną ar kitą kartą patriotiškai pasielgė, mus domina visas jo kaip politiko kelias.

Ležandras tariasi nežinąs suimtujų vardų – juos žino visas Konventas. Tarp jų yra jo draugas Lakrua. Kodėl Ležandras tariasi to nežinąs? Mat puikiai supranta, kad tik begėdystė gali ginti Lakrua. Jis paminėjo tik Dantoną, nes mano, kad šis vardas siejasi su kažkokiomis privilegijomis. Ne, mums nereikia privilegijų, mums nereikia stabų!

Plojimai

Kuo Dantonas pranašesnis už Lafajetą, už Diumurjė, Briso, Fabrą, Šabo, Eberą? Kas sakoma apie anuos, ko nebūtų galima pasakyti ir apie šį? Ar jūs anų pasigailėjot? Kuo šis nusipelno, kad teiktumėt jam pirmenybę prieš jo bendrapiliečius? Gal tuo, kad aplink jį susibūrė keletas apgautų individų ir kitų, kurie nesidavė apgaunami, ir visi jam iš paskos puolė į valdžios ir laimės glėbį? Kuo labiau jis apgavo juo pasitikėjusius patriotus, tuo aiškiau turi pajusti laisvės draugų griežtumą.

Jums nori įvaryti baimės, kad nepiktnaudžiautumėt valdžia, kurią jūs patys vykdėte. Jie šaukia apie komitetų despotizmą, tarsi tas pasitikėjimas, kurį jums suteikė liaudis ir kurį jūs tiems komitetams perdavėte, nebūtų tvirta jūsų patriotizmo garantija. Jie apsimeta dreba. Bet aš jums pasakysiu: tas, kuris dreba šią akimirką, yra kaltas, nes nekaltybės niekad nedreba prieš visuomenės budrumą.

Gausūs plojimai

Ir mane norėjo įbauginti, man davė suprasti, esą pavojus, prisiartinęs prie Dantonio, galbūt imtų grėsti ir man.

Jie man rašė, Dantonio draugai gulte apgulė mane tikėdamiesi, kad paveiktas senos draugystės prisiminimo, akiai patikėjęs veidmainiškomis dorybėmis, aš galėčiau apmaldyti savo įkarštį ir savo laisvės aistrą.

Taigi aš pareiškiu, kad niekas manęs nesulaikys, net jei pavojus, gresiantis Dantonui, grėstų ir man. Mums visiems reikia bent kiek drąsos ir bent kiek dvasios didybės. Tik nusikaltėliams ir niekingoms sieloms baisu matyti, kaip šalia krinta panašūs į juos, nes nebegalėdami pasislėpti nusikaltimo bendrininkų minioje, jie pasijunta nutviekti tiesos. Bet jei ir esama tokių sielų šiame susirinkime, tai netrūksta jame ir herojų. Niekšų skaičius nedidelis. Mums tereikia kliudyti vieną kitą galvą, ir tėvynė bus išgelbėta. (*Plojimai*)

Reikalauju, kad Ležandro pasiūlymas būtų atmestas.

Visi deputatai vieningai pritardami atsistoja

SEN ŽIUSTAS. Atrodo, šiame susirinkime yra keletas jautrių ausų, nelabai galinčių pakęsti žodį „kraujas“. Lai truputis bendrų pasvarstymų įtikins juos, kad mes nesame žiauresni nei gamta ir laikas. Gamta ramiai ir nepalenkiamai veikia pagal savo dėsnius, žmogus naikinamas visur, kur su jais susiduria. Pasikeitus atmosferos sudėčiai, suliepsnojus žemės gelmėms, sutrikus vandens masių pusiausvyrai ir ištikus epidemijai, išsiveržus ugnikalniui ir kilus potvyniui, žūsta tūkstančiai. Ir kas atsitinka? Fizinis pasaulis pakinta taip nežymiai, iš esmės vargu pastebimai, kad to pakitimo bemaž nebūtų nė pėdsako, jei ne ant kelio palikti lavonai.

Tad klausiu: ar moralinės revoliucijos turi būti ne tokios beatodairiškos kaip fizinės katastrofos? Ar negalima idėjai, kaip ir fizikos dėsniui, naikinti to, kas jai priešinasi? Ir apskritai, ar įvykiui, kuris perkeičia visą moralės prigimtį, tai yra perkeičia žmoniją, negalima eiti per kraują? Dvasinėje sferoje pasaulio dvasia naudojasi mūsų rankomis, lygiai kaip fizinėje – ugnikalniais ir potvyniais. Koks gi skirtumas, ar žmonės miršta kilus epidemijai, ar revoliucijai? –

Žmonijos žingsniai lėti, juos galima suskaičiuoti tik šimtmečiais, ir kiekvieną jų žymi ištisų kartų kapai. Paprasčiausi atradimai ir atskleisti dėsniai kainavo milijonų, mirusių tame kelyje, gyvybes. Tad negi sunku suprasti, kad laikais, kai istorijos eiga spartesnė, ir daugiau žmonių nebeatgauna kvapo?

Mes sprendžiame greitai ir paprastai: kadangi visi sukurti vienodomis sąlygomis, tai visi yra lygūs, neskaitant skirtumų, nulemtų pačios gamtos. Todėl kiekvienas gal turėti pranašumų, bet niekas negali turėti privilegijų, nei atskiras žmogus, nei mažesnė ar didesnė individų klasė. Kiekviena šio tikrovėje taikyto principo grandis pareikalavo žmonių gyvybių. Liepos keturioliktoji, rugpjūčio dešimtoji, gegužės trisdešimt pirmoji – jo kelio gairės. Kad šis principas būtų įgyvendintas fiziniame pasaulyje, prirėkė ketverių metų, o įprastinėmis aplinkybėmis būtų prirėkę šimtmečio, ir tą kelią būtų nužymėjusios kartos. Tad ar reikia taip stebėtis, kad ties kiekvienu slenksčiu, ties kiekvienu nauju vingiu revoliucijos upė išmeta į krantą lavonų?

Prie mūsų principo dar teks pridurti keletą išvadų, tai negi keli šimtai lavonų turėtų mums sukliudyti?

Mozė pervedė savo tautą per Raudonąją jūrą ir vedė per dykumą, kol išseko senoji pagedusi karta, ir tik tada įkūrė naująją valstybę. Įstatymdaviai! Mes neturime nei Raudonosios jūros, nei dykumos, tačiau turime karą ir giljotiną.

Revoliucija – kaip Pelijo dukterys; ji sukapoja žmoniją gabalais, kad atjaunintų. Žmonija išnirs iš kraujo katilo kaip žemė iš tvano vandenų – atgavusi pirmąją galingą kūną, lyg būtų pirmą sykį sutverta.

Ilgį, netylantys plojimai. Kai kurie deputatai pagauti entuziazmo atsistoja

SEN ŽIUSTAS. Visus slaptus tironijos priešus, Europoje ir visame Žemės rutulyje nešiojančius po drabužiais Bruto durklą, raginame dėtis prie mūsų šią didingą akimirką.

Posėdžio klausytojai ir deputatai užtraukia „Marselietę“

TREČIAS VEIKSMAS

[III, 1]

LIUKSEMBURGO RŪMAI

SUIMTŪJŲ SALĖ

Šometas, Peinas, Mersjė, Ero-Sešelis ir kiti suimtieji

ŠOMETAS (*timpteli Peiną už rankovės*). Klausykite, Peinai, kas tai galėtų būti, kad mane tarsi kas apniko; šiandien skauda galvą, prablaškykit mane truputėlį savo išvadomis, nes visai nejauku pasidarė.

PEINAS. Tai eikš, filosofe Anaksagorai, pamokysiu tave katekizmo. Dievo nėra, nes arba Dievas sukūrė pasaulį, arba ne. Jei nesukūrė, tai pasaulio priežastis yra jis pats, ir Dievo nėra, nes Dievu Dievas tampa tik būdamas visos būties priežastimi. – Betgi Dievas negali būti sukūręs pasaulio, nes arba kūrinija yra amžina kaip Dievas, arba ji turi pradžią. Jeigu ji turi pradžią, tai Dievas turi būti ją sukūręs tam tikru momentu, taigi Dievas, amžinybę buvęs ramus, vieną kartą turėjo imti veikti, taigi turėjo vieną kartą patirti pokytį, kuris leidžia jo atžvilgiu pavartoti laiko sąvoką, bet ir viena, ir kita prieštarauja Dievo esmei. Vadinasi, Dievas negalėjo sukurti pasaulio. Bet kadangi mes labai aiškiai žinome, kad pasaulis ar bent jau mūsų Aš egzistuoja ir turi turėti priežastį, kuri, remiantis tuo, kas anksčiau pasakyta, yra arba jie patys, arba kažkas, kas nėra Dievas, – tai Dievo būti negali. *Quod erat demonstrandum.*

ŠOMETAS. Oi, iš tikrųjų, apšvietėt mane, ačiū, ačiū.

MERSJĖ. Palaukit, Peinai, bet jeigu kūrinija amžina?

PEINAS. Tada ji jau nebe kūrinija, tada ji viena su Dievu arba yra jo atributas, kaip sako Spinoza, tada Dievas yra visuose, jumyse, brangusis, filosofe Anaksagore ir manyje; tai nebūtų taip blogai, bet turit su manim sutikti, kad nelabai ko verta ta dangiškoji didenybė, jei per kiekvieną iš mūsų gerajam ponui Dievui gali gelti dantį, prikibti gonorėja, jis gali būti palaidotas gyvas ar bent jau įsivaizduoti tokius labai nemalonius dalykus.

MERSJĖ. Bet priežastis juk turi būti.

PEINAS. O kas tai neigia; betgi kas jums sako, kad toji priežastis būtų tai, ką mes įsivaizduojame kaip Dievą, tai yra kaip tobulybę. Ar laikote pasaulį esant tobulą?

MERSJĖ. Ne.

PEINAS. Tai kaip sumanėte iš netobulos pasekmės daryti išvadą apie tobulą priežastį?

Volteras darė tokią išvadą, nes nediršo susipykti nei su Dievu, nei su karaliais. Tasai, kuris nieko neturi, vien tik protą, ir tuo pačiu nemoka ar nediršta nuosekliai pasinaudoti, yra niekadarys.

MERSJĖ. Tačiau aš klausiu, ar tobula priežastis gali turėti tobulą pasekmę, tai yra, ar tobulybė gali sukurti kažką tobula? Ar nebus tai neįmanoma, nes tai, kas sukurta, niekad negali būti pats sau priežastis, o tai, kaip jūs sakėte, yra tobulybės bruožas?

ŠOMETAS. Nutilkite! Nutilkite!

PEINAS. Nusiramink, filosofe. Jūs teisus; bet ar Dievas būtinai turi kurti, – jei gali sukurti tik kažką netobula, tai gal geriau jis išvis nieko nesiima? Ar tai nėra pernelyg žmogiška – įsivaizduoti Dievą tik kaip kuriantį? Ar dėl to, kad patys turim nuolatos judėti ir spurdėti, nes tik tada galime sakyti: mes esame! – ar dėl to šį varganą poreikį turime priskirti ir Dievui? Negi kai mūsų dvasia panyra į harmoningos ramybės ir amžinos palaimos esmę, – negi tuoj turime manyti, kad štai ji išties pirštus ir ims lipdyti ant stalo žmogeliukus iš duonos? – iš nesuvaldomo meilės poreikio, kaip labai paslaptinai šnibždame vienas kitam į ausį. Kam mums šito reikia – ar tik tam, kad patikėtume esą dievų sūnūs? Aš pasitenkinu ir menkesniu tėvu, apie jį bent jau negalėsiu sakyti, kad atidavė mane auklėti ne pagal kilmę kiaulidėse arba galerose.

Pašalinkite netobulumus, tik tada galėsite liudyti Dievą, Spinoza tai pabandė. Galima neigti blogį, bet ne skausmą; tik protas gali įrodyti Dievą, jausmas prieš jį maištauja. Įsidėmėk, Anaksagorai, kodėl aš kenčiu? Tai ateizmo uola. Menkiausias skausmo dilgsnis, net tvinktelėjęs tik atome, kiaurai perveria kūriniją.

MERSJĖ. O moralė?

PEINAS. Iš pradžių išvedate Dievą iš moralės, o paskui moralę iš Dievo. Ir ko jūs duodatės su ta savo morale? Aš nežinau, ar yra kas savaime bloga ar gera, ir todėl man nereikia pagal tai keisti savo elgesio. Aš elgiuosi taip, kaip tinka mano prigimčiai, kas jai palanku, tas man yra gerai ir aš tai darau, o kas jai bjauru, tas man yra blogai, to aš nedarau ir nuo to ginuosi, jei pasipainioja man kelyje. Juk galite būti, kaip sakoma, dorybingi ir priešintis vadinamajai ydai, dėl to neimdami nekęsti savo priešų, kas yra be galo liūdnas jausmas.

ŠOMETAS. Tiesa, tikra tiesa!

ERO. O, filosofe Anaksagorai, bet juk taip pat galėtume sakyti, kad Dievas būtų visa, jis turys būti ir pats sau priešingybė, tai yra tobulas ir netobulas, blogas ir geras, palaimingas ir kenčiantis, tiesa, rezultatas būtų lygus nuliui, viena kitą panaikintų, ir gautume nieką.

Džiaukis, tau bus pasisekę, gali sau ramiai dievinti madam Momoro kaip tobulą gamtos kūrinį, bent jau rožinį kirkšnyse ji tau paliko.

ŠOMETAS. Labai jums ačiū, ponai. (*Nueina*)

PEINAS. Jis dar netiki, pamatysit, galiausiai paprašys patepimo ir kad paguldytų kojomis į Meką, ir kad apipjaustytų, kad tik nebūtų kas pražiopsota.

Jvėda Dantoną, Lakrua, Kamilį, Filipo

ERO (*pribėgęs apkabina Dantoną*). Labas rytas – laba naktis, turėčiau sakyti. Negaliu klausti, kaip miegojai. Tad kaip miegosi?

DANTONAS. Na jau, na, į lovą reikia gultis juokdamos.

MERSJĖ (*Peinui*). Šitas dogas balandžio sparnais! Jis – piktasis revoliucijos genijus, išdrįsęs pasikėsinti į savo motiną, bet ši buvo už jį stipresnė.

PEINAS. Jo gyvenimas ir jo mirtis – vienodai didelė nelaimė.

LAKRUA (*Dantonui*). Nemaniau, kad jie ateis taip greitai.

DANTONAS. Aš žinojau, mane perspėjo.

LAKRUA. Ir nieko nesakei?

DANTONAS. O kam? Apopleksija – geriausia mirtis, ar tu prieš tai norėtum sirgti? Be to – aš nemaniau, kad jie išdrįs. (*Kreipiasi į Ero*) Geriau jau gultis į žemę, negu vaikščiojant po ją prisitrinti nuospaudų; verčiau ji bus man pagalvė nei pakoja.

ERO. Bent jau ne pūslių pritrintais pirštais mes glostysime skruostus žaviajai puvėsių poniai.

KAMILIS (*Dantonui*). Veltui stengiesi. Kad ir kiek bandytum iškišti liežuvį, mirties prakaito sau nuo kaktos nenulaižysi. O, Liusile! Kokia bėda, kokia nelaimė!

Suimtieji susispiečia aplink naujus atvykėlius

DANTONAS (*Peinui*). Tai, ką jūs padarėte savo šalies labui, aš bandžiau padaryti dėl savosios. Man ne taip pasisekė, mane siunčia ant ešafoto, ką gi, aš nesuklupsiu.

MERSJĖ (*Dantonui*). Tave prigirdys dvidešimt dviejų kraujas.

VIENAS KALINYS (*kreipiasi į Ero*). Liaudies valdžia ir proto valdžia yra viena.

KITAS KALINYS (*Kamiliui*). Na, vyriausiasis žibintų valdytojau, tavo pagerintas gatvių apšvietimas nepridėjo Prancūzijoje šviesos.

TREČIAS KALINYS. Nelieskit jo! Tai lūpos, kurios ištarė žodį „pasigailėti“. (*Apkabina Kamilį, keletas kalinių paseka jo pavyzdžiu*)

FILIPO. Mes esam kunigai, kurie meldėsi su mirštančiaisiais, mes buvom užkrėsti ir krintame nuo to paties maro.

KELI BALSAI. Kirtis, kuris kliudė jus, nužudys mus visus.

KAMILIS. Labai apgailestauju, ponai, kad tokios bergždžios buvo mūsų pastangos, aš einu ant ešafoto, nes man sudrėko akys dėl kelių nelaimingųjų likimo.

[III, 2]

KAMBARYS

Fukjė Tenvilis, Ermanas

FUKJĖ. Viskas paruošta?

ERMANAS. Bus sudėtinga; jei nebūtų Dantono, lengvai susitvarkytume.

FUKJĖ. Jam teks pirmasis šokis.

ERMANAS. Jis išgąsdins prisiekusiuosius; tikra revoliucijos baidyklė.

FUKJĖ. Prisiekusieji turi norėti.

ERMANAS. Žinau vieną būdą, bet tai pažeistų įstatymo raidę.

FUKJĖ. Sakyk.

ERMANAS. Reikia ne traukti burtus, bet patiems parinkti kiečiausius.

FUKJĖ. Gerai sumanyta. Susidorotume su visais iš karto. Jų devyniolika. Jie gudriai sumaišyti. Tie keturi klastotojai, paskui keli bankininkai ir svetimšaliai. Pikantiškas teismas. Liaudžiai tokių reikia. Vadinasi, patikimi žmonės! Kas gi jie?

ERMANAS. Lerua, jis kurčias ir nieko negirdės, ką tie kaltinamieji dėstys, galės Dantonas iki užkimimo plėšyt gerklę.

FUKJĖ. Labai gerai. Toliau!

ERMANAS. Vilatas ir Liumjeras, vienas amžiais sėdi smuklėj, o kitas visą laiką miega, abudu prasižioja tik ištarti žodį „kaltas!“

Žiraro principas – kad nė vienas, stojęs prieš tribunolą, sveikas neištrūktų. Renodenas...

FUKJĖ. Ir šitas? Kartą jis padėjo praslysti keliems ilgaskverniams.

ERMANAS. Būk ramus. Prieš kelias dienas jis pas mane ateina ir pareiškia, esą reikėtų nuteistiesiems prieš egzekuciją šiek tiek nuleisti kraujo, kad truputį pasilptų, jį erzinanti jų dažniausiai jžūli laikysena.

FUKJĖ. O, labai gerai. Tai aš tavim pasitikiu.

ERMANAS. Nesirūpink, bus padaryta.

[III, 3]

KONSJERŽERI KALĖJIMAS

KORIDORIUS

Lakrua, Dantonas, Mersjė ir kiti kaliniai vaikščioja ten ir atgal

LAKRUA (*kitam kaliniui*). Ką, negi tiek daug nelaimingų ir toks vargas jų buvimas?

KALINYS. Ar giljotinos vienračiai niekad jums nesakė, kad Paryžius – tai skerdyklos stalas.

MERSJĖ. Girdit, Lakrua? Lygybė mojuoja savo pjautuvu viršum visų galvų, revoliucijos lava plūsta, giljotina tveria respubliką! Ir galerijos ploja, ir romiečiai trina rankas, bet jie negirdi, kad kiekvienas šitų žodžių – tai mirštančios aukos kriokimas. Pasekite savo frazes bent kartą, iki to taško, kur jos įgyvendinamos.

Apsidairykite, jūs visa tai kalbėjote, tai įkūnyti jūsų žodžiai. Šitie vargšai, jų budeliai ir giljotina – tai tikrove tapusios jūsų kalbos. Jūs kūrėte savo sistemas – kaip Bajazitas piramides – iš žmonių galvų.

DANTONAS. Tu teisus.

Šiandien viskas dirbama iš žmogienos. Tai mūsų laikų prakeiksmas. Dabar bus panaudotas ir mano kūnas.

Kaip tik suėjo metai, kaip aš sukūriau Revoliucinį tribunolą. Prašau Dievo ir žmonių man už tai atleisti, aš norėjau užbėgti už akių naujoms rugsėjo žudynėms, tikėjausi išgelbėti nekaltuosius, tačiau šis lėtas žudymas su visais formalumais dar grasesnis ir toks pat neišvengiamas. Ponai, aš tikėjausi padėsiąs jums visiems ištrūkti iš šių sienų.

MERSJĖ. O, išeiti mes išeisime.

DANTONAS. Dabar aš su jumis, ir Dievas žino, kuo tai baigsis.

[III, 4]

REVOLIUCINIS TRIBUNOLAS

ERMANAS (*Dantonui*). Jūsų vardas, pilietei?

DANTONAS. Revoliucija pasakys mano vardą. Mano buveinė greit bus nebūty, o mano vardas – istorijos panteone.

ERMANAS. Dantonai, Konventas kaltina jus sąmokslu su Mirabo, Diumurjė, Orleanu, su žirondistais, svetimšaliais ir Liudviko XVII rėmėjais.

DANTONAS. Mano balsas, kurį taip dažnai esu kėlęs už liaudies reikalą, be vargo paneigs šį šmeižtą. Tegu čia pasirodo tie niekingi kaltintojai, aš jiems užtrauksiu nešlovę. Tegu čia prisistato komitetai, aš atsakinėsiu tik jiems. Jie man reikalingi kaip kaltintojai ir kaip liudininkai.

Tegu pasirodo.

Tarp kitko, kas man rūpīt jūs ir jūsų nuosprendis. Jau sakiau jums, greit nebūtis taps mano prieglobsčiu – gyvenimas man yra našta, galit jį iš manęs atimti, aš trokštu juo atsikratyti.

ERMANAS. Dantonai, narsa išduoda nusikaltimą, ramumas – nekaltybę.

DANTONAS. Asmeninė narsa, be abejonės, yra peiktina, bet ta nacionalinė narsa, kurią taip dažnai rodžiau, kurios pagautas kovojau už laisvę, – verčiausia iš visų dorybių. Tai mano narsa, tai ji, tarnaujanti man čia respublikos labui stojant prieš tuos apgailėtinus kaltintojus. Ar galiu tvardyti matydamas, kaip niekingai esu apmeižtas?

Iš revoliucionieriaus, tokio kaip aš, nesitikėkite šaltos gynybos. Tokie kaip aš vyrai revoliucijoje neįkainojami, apie jų kaktą plevena laisvės genijus.

Neryžtingi klausytojų plojimai

Mane kaltina susimokius su Mirabo, su Diumurjė, su Orleanu, šliaužiojus prie niekingų despotų kojų, reikalauja, kad atsakyčiau prieš neišvengiamą, nepalenkiamą teisingumą.

Tu, niekingasis Sen Žiustai, už šią apšmeižą atsakysi ateities kartoms!

ERMANAS. Reikalauju atsakinėti ramiai, prisiminkite Maratą, kuris pagarbiai stojo prieš teisėjus.

DANTONAS. Jūs pakėlėte ranką prieš visą mano gyvenimą, tad tegu jis išsitiesia ir stoja prieš jus, aš prislėgsiu jus visų savo poelgių svoriu.

Aš jais nesididžiuoju. Mūsų rankas vedžioja likimas, tačiau jo įrankiais tampa tik galingos prigimtys.

Marso lauke aš paskelbiau karaliaus valdžiai karą, rugpjūčio dešimtąją aš ją sutriuškinau, sausio dvidešimt pirmąją nužudžiau ir numečiau karaliaus galvą kaip pirštinę kitiems karaliams. (*Vėl neryžtingi plojimai*) (*Jis paima kaltinamąjį aktą*) Žvelgdamas į šį gėdingą raštą jaučiu, kaip imu visas drebėti. Kas gi yra tie, kurie esą turėjo priversti Dantoną pasirodyti tą atmintiną dieną, rugpjūčio dešimtąją? Kas gi tos privilegijuotos būtybės, iš kurių jis pasiskolinęs energijos? Tegų pasirodo mano kaltintojai! Man neaptemo protas, kad šito reikalauju. Aš demaskuosiu tuos menkus niekšus ir nublokšiu atgal į nebūtį, iš kur jie išvis neturėjo iššliaužti.

ERMANAS (*skambina*). Ar negirdite skambučio?

DANTONAS. Balsas žmogaus, ginančio savo garbę ir gyvybę, turi perrėkti tavo skambutį.

Rugsėji aš šeriau revoliucijos jaunikius suplėšytais aristokratų kūnais. Mano balsas kalė ginklus liaudžiai iš aristokratų ir turtuolių aukso. Mano balsas buvo uraganas, kuris užgriuvo despotizmo bendrininkus durtuvų bangom.

Garsūs plojimai

ERMANAS. Dantonai, jūsų balsas išseko, jūs per daug susijaudinęs. Savo gynybą baigsite kitą kartą. Jums reikia ramybės.

Posėdis baigtas.

DANTONAS. Dabar pažįstate Dantoną; dar kelios valandos, ir jis užmigs apgaubtas šlovės.

[III, 5]

LIUKSEMBURGO RŪMAI

POŽEMIS

Dilonas, Laflotas, kalėjimo sargas

DILONAS. Ko čia taip spigini man savo nosimi į veidą, vaikine. Che che che!

LAFLOTAS. Užsičiaupk, tai tavo plikė kaip mėnulis su aureole. Che che che.

SARGAS. Che che che. Kaip manote, ponai, ar įskaitytumėt tokioj šviesoje? (*Atkiša lapelį, kurį laiko rankoje*)

DILONAS. Duok šen!

SARGAS. Tas mėnulis, pone, sukėlė man atoslūgį. Visi ištekliai nuseko.

LAFLOTAS. Žiūrint į tavo kelnes atrodo, kad dabar potvynis.

SARGAS. Ne, mėnulis atitraukia vandenį. (*Dilonui*) Mano mėnulis pasislėpė nuo jūsų saulės, pone, jei duosit man šiek tiek, gal jis vėl įsižiebs – tada galėsit perskaityti.

DILONAS. Še, vaikine! Ir nešdinkis. (*Duoda jam pinigų*)

Sargas išeina

DILONAS (*skaito*). Dantonas išgąsdino Tribunolą, prisiekusieji susvyravo, klausytojai ėmė niurnėti. Žmonių antplūdis buvo neregėtas. Jie grūdosi aplink Teisingumo rūmus ir būriavosi iki pat tiltų. Sauja pinigų, pagaliau glėbys, hm! Hm! (*Žingsniuoja ten ir atgal, kartkartėmis vis įsipildamas iš butelio*) Jei tik iškelčiau koją į gatvę. Aš nesileisiu taip nudobiamas. O, kad atsidurčiau gatvėje!

LAFLOTAS. Ir ant vienračio, tai vienas ir tas pats.

DILONAS. Manai? Iki jo dar turėčiau žengti porą žingsnių, kurių ilgį išmatuočiau decemvirų lavonais. – Pagaliau atėjo laikas garbingiems žmonėms pakelti galvą.

LAFLOTAS (*sau*). Tuo geriau, tuo lengviau bus ją nukirsti. Pirmyn, seni, dar keli stiklai ir aš būsiu pasiruošęs.

DILONAS. Niekšai, kvailiai, galiausiai jie ir patys save giljotinuos. (*Žingsniuoja ten ir atgal*)

LAFLOTAS (*į šalį*). Kaipgi ir vėl nepamilti gyvenimo, kaip savo vaiko, kai pats jį sau dovanoji. Juk nedažnai pasitaiko, kad taip atsitiktinai leistumeis į kraujomaišą ir taptum pats sau tėvu. Ir tėvas, ir vaikas kartu. Maloningas Edipas!

DILONAS. Lavonais nepamaitinsi liaudies, tegu Dantono ir Kamilio žmonos pažeria miniai asignatų, tai geriau negu galvos.

LAFLOTAS. Paskui nereikėtų išsidraskyti sau akių, jos galėtų būti reikalingos apverkti gerajam generolui.

DILONAS. Pakelti ranką prieš Dantoną! Kas tada dar saugus? Baimė juos suvienys.

LAFLOTAS. Jis vis tiek žuvęs. Kas gi blogo, kad pasilypėsiu ant lavono ir išlipsiu iš kapo?

DILONAS. Tik iškelti koją į gatvę! Žmonių užtenkamai rasiu, senų kareivių, žirondistų, buvusių didikų, mes įsilaušim į kalėjimus, reikia susikalbėti su kaliniais.

LAFLOTAS. Žinoma, truputį atsiduoda niekšybe. Na ir kas? Norėčiau išmėginti ir tai, iki šiol buvau per daug vienpusiškas. Ima graužti sąžinė – vis šiočia tokia įvairovė, ne taip jau nemalonu užuosti pačiam savo smarvę.

Giljotinos perspektyva man gerokai nusibodo, šitaip ilgai laukti! Mintyse esu ją išbandęs jau dvidešimt kartų; ji manęs nė kiek nebegundo, pasidarė visai įprastas dalykas.

DILONAS. Reikia perduoti laiškėlį Dantono žmonai.

LAFLOTAS. Ir dar – mirties aš nebijau, bet skausmo... Juk gali skaudėti, kas man laiduos? Tiesa, sako, kad tai tik akimirka, bet skausmas turi smulkesnį laiko matą, smulkesnį ir už terciją. Ne! Skausmas – vienintelė nuodėmė, o kentėjimas – vienintelė yda, aš liksiu dorybingas.

DILONAS. Klausyk, Laflotai, kur pradingo tas vyrukas? Pinigų aš turiu, turėtų pavykti, reikia kalti geležį, mano planas paruoštas.

LAFLOTAS. Tuoj, tuoj! Aš pažįstu tą prižiūrėtoją, pakalbėsiu su juo. Gali manim pasitikėti, generole, mes ištrūksim iš šitos skylės, (*sau, išeidamas*) ir atsidursim kitoje, aš plačiausioje – pasaulyje, jis ankščiauioje – kape.

[III, 6]

VISUOMENĖS GELBĖJIMO KOMITETAS

Sen Žiustas, Bareras, Kolo d'Erbua, Bijo-Varenas

BARERAS. Ką rašo Fukjė?

SEN ŽIUSTAS. Praėjo antroji apklausa. Suimtieji reikalauja, kad pasirodytų kai kurie Konvento ir Visuomenės gelbėjimo komiteto nariai, jie kreipiasi į liaudį, kad atsisakoma kviesti liudininkus. Protų sumaištis esanti neapsakoma. Dantonas purtė garbanas parodijuodamas Jupiterį.

KOLO. Tuo lengviau už jų galės nutverti Samsonas.

BARERAS. Mums negalima rodytis, žvejų moteriškėms ir skudurininkams mes galime pasimatyti ne tokie įpūdingi.

BIJO. Liaudis tiesiog instinktyviai leidžiasi trypiama, jei ne kitaip, tai nors žvilgsniais, jai patinka tokios begėdiškos fizionomijos. Tokia kakta pikčiau nei didikų giminės herbas, ant jos užrašytas subtilusis paniekos žmonėms aristokratizmas. Ją praskelti turėtų padėti kiekvienas, kurį pykdo žvilgsnis, mestas iš viršaus.

BARERAS. Jis kaip raginis Zygfrydas, rugsėjį nugalutųjų kraujas padarė jį nepažeidžiamą.

Ką sako Robespjeras?

SEN ŽIUSTAS. Dedasi galys kažką pasakyti.

Prisiekusieji turės pareikšti esą pakankamai apšviesti ir užbaigti debatus.

BARERAS. Nejmanoma, niekaip neišeis.

SEN ŽIUSTAS. Jų turi nelikti, bet kokia kaina, net jei reikėtų juos savo rankomis pasmaugti. Drąsos! Tegų ne veltui Dantonas bus išmokęs mus šito žodžio. Revoliucija nesuklups ant jų lavonų, bet jei Dantonas liks gyvas, tai nutvers ją už apdaro, o iš jo povyzos atrodo, tarsi galėtų išžaginti laisvę.

Sen Žiustas iškviečiamas

Jeina kalėjimo prižiūrėtojas

PRIŽIŪRĖTOJAS. Šventojoj Pelagijoj merdėja kaliniai, jie reikalauja gydytojo.

BIJO. Kam to reikia, bus mažiau vargo budeliui.

PRIŽIŪRĖTOJAS. Ten yra nėščių moteriškių.

BIJO. Tuo geriau, nereiks karstų jų vaikams.

BARERAS. Kokio nors aristokrato džiova – tai sutaupyta Revoliucinio tribunolo posėdis. Bet kokie vaistai būtų kontrrevoliucinė priemonė.

KOLO (*paima vieną raštą*). Prašymas, moteriškas parašas!

BARERAS. Turbūt viena iš tų, kurios tariasi esančios priverstos rinktis tarp giljotinos pakylos ir kokio nors jakobino guolio. Kurios kaip Lukrecija miršta praradusios garbę, bet kiek vėliau kaip romėnė – po gimdymo arba nuo vėžio, arba iš senatvės. Neturėtų būti labai nemalonu išvartyti Tarkvinijų iš doringosios skaisčios mergelės respublikos.

KOLO. Ji per sena. Ponia reikalauja mirties, ji neieško žodžio kišenėj, kalėjimas slegiąs ją kaip karsto antvožas. Ji sėdi dar tik keturios savaitės. Atsakyti lengva. (*Užrašo ir perskaito*) Piliete, dar nepakankamai ilgai tu trokšti mirties.

BARERAS. Gerai pasakyta. Tačiau, Kolo, nėra gerai, kad giljotina pradeda juoktis, žmonės ims jos nebebijoti. Nereikia elgtis taip familiariai.

Sugrįžta Sen Žiustas

SEN ŽIUSTAS. Ką tik gavau įskundimą. Kalėjimuose rezgami sąmokslai, visa tai atskleidė jaunuolis, vardu Laflotas. Jis sėdėjo vienoje kameroje su Dilonu, Dilonas prisigėrė ir išsipliurpė.

BARERAS. Jis persipjaus buteliu sau gerklę, yra taip atsitikę jau ne kartą.

SEN ŽIUSTAS. Esą Dantono ir Kamilio žmonos pažersiančios miniai pinigų, Dilonas pabėgsias, jie nori išlaisvinti suimtuosius, Konventas turys būti išvaikytas.

BARERAS. Pasakos.

SEN ŽIUSTAS. Bet mes šia pasaka juos užmigdysim. Įskundimas mano rankose, o čia tie akiplėšos kaltinamieji, niurnanti liaudis, sutrikę prisiekusieji – aš padarysiu pranešimą.

BARERAS. Taip, eik, Sen Žiustai, ir surašyk savo postringavimus, kur kiekvienas kablelis – kardo kirtis, o kiekvienas taškas – nukirsta galva.

SEN ŽIUSTAS. Konventas turi išleisti potvarkį, kad Tribunolas tęstų bylą be pertrūkių ir bet kurį kaltinamąjį, nerodantį teismui deramos pagarbos arba keliantį kokius nors trukdžius, galėtų nušalinti nuo svarstymo.

BARERAS. Tu turi revoliucinį instinktą, tai skamba visai nuosaikiai ir vis dėlto turės poveikį. Jie negali tylėti, Dantonas neištvers nešaukęs.

SEN ŽIUSTAS. Tikiuosi jūsų palaikymo. Konvente esama žmonių, kurie serga taip pat kaip Dantonas ir kurie bijo to paties gydymo. Jie vėl įgijo drąsos, jie šauks, kad pažeidžiami formalumai...

BARERAS (*pertraukdamas jį*). Aš jiems pasakysiu: Romoje dėl pažeistų formalumų buvo apkaltintas konsulas, atskleidęs Katilinos sąmokslą ir čia pat nubaudęs nusikaltėlius mirtimi. Kas buvo jo kaltintojai?

KOLO (*pakiliai*). Eik, Sen Žiustai. Revoliucijos lava plūsta. Ištižėlius, kurie norėjo apvaisinti galingas laisvės įščias, ji pati uždusins glėbyje, liaudies didybė pasirodys jiems su griausmu ir žaibu kaip Jupiteris Semelei ir pavers juos į pelenus. Eik, Sen Žiustai, mes padėsime tau svaidyti perkūno žaibus ant bailių galvų.

Sen Žiustas išeina

BARERAS. Girdėjai žodį „gydymas“? Jie dar padarys iš giljotinos vaistą nuo sifilio. Jie kovoja ne su nuosaikiais, jie kovoja su yda.

BIJO. Iki šiol mūsų keliai nesiskyrė.

BARERAS. Robespjeras nori paversti revoliuciją auditorija moralei skelbti, o giljotiną panaudoti vietoj katedros.

BIJO. Arba vietoj klauptų.

KOLO. Tačiau paskui jam gali tekti ne stovėti joje, o gulėti.

BARERAS. Labai lengvai. Pasaulis apvirstų aukštyn kojom, jei vadinamieji teisuoliai kartu vadinamuosius sukčius.

KOLO (*Barerui*). Kada vėl aplankysi Kliši?

BARERAS. Kai manęs nebelankys gydytojas.

KOLO. Ar ne tiesa, viršum tos vietos skrieja kometa, ir jos svilinantys spindesys baigia išdžiovinti tau nugaros smegenis.

BIJO. Greitai dailučiai žaviosios Demaji pirštukai ištrauks juos iš apvalko ir pakabins jam per nugarą tarsi kasytes.

BARERAS (*trūkteli pečiais*). Šš! Dorybingajam nevalia apie tai žinoti.

BIJO. Mūsų Mahometas impotentas.

Bijo ir Kolo išeina

BARERAS (*likęs vienas*). Pabaisos! Dar nepakankamai ilgai tu trokšti mirties! Kaip nuo šių žodžių nenudžiūvo liežuvis, kuris juos ištarė.

O aš?

Kai rugsėjo vykdytojai įsiveržė į kalėjimus, vienas kalinys čiupo peilį ir, įsibrovęs tarp žudikų, įsmeigė kažkuriam kunigui į krūtinę, ir išsigelbėjo!

Kas gali jį pasmerkti? Ar aš įsibraunu tarp žudikų, ar įsitaisau Visuomenės gelbėjimo komitete, ar turiu giljotinos peilį, ar kišeninį peiliuką? Vis vienas ir tas pats, tik aplinkybės kiek painesnės, bet iš esmės padėtis vienoda.

O jei buvo galima nužudyti vieną, tai ar buvo galima ir du, ir tris, gal dar daugiau? Kur pabaiga? Čia kaip su tais miežio grūdais, ar du – jau krūva, ar gal trys, gal keturi, tai kiekgi? Eikš, sąžine, eikš, mano vištele, put put put, eik lesti.

Vis dėlto – ar ir aš buvau suimtas? Įtariamias buvau, tai reiškia tą patį, mirtis man buvo neišvengiama.

Išeina

[III, 7]

KONSJERŽERI KALĖJIMAS

Lakrua, Dantonas, Filipo, Kamilis

LAKRUA. Gerai šaukei, Dantonai, būtum bent kiek anksčiau pasistengęs dėl savo gyvybės, dabar būtų viskas kitaip. Ar ne tiesa – kai mirtis taip begėdiškai prisiartina ir dvėsuoja tau smarve, ir lenda vis įkyriau?

KAMILIS. Kad nors išžagintų tave ir per grumtynes, per kovą išplėštų savo grobį iš karšto, alsuojančio kūno! Bet šitaip su visais formalumais, kaip per vestuves su sena boba, kai surašomas susitarimas, kai pakviečiami liudininkai, kai ištariamias „amen“ ir kai paskui pakėlus antklodę ji lėtai įsiropščia į lovą su savo šaltomis galūnėmis!

DANTONAS. Jei tai būtų kova, kai įsikibtume vienas į kitą rankomis ir dantimis! Bet dabar atrodo, tarsi būčiau įkritis tarp malūno krumpliaračių, ir abejinga fizinė jėga lėtai ir nuosekliai išsukinėtų man rankas ir kojas. Taip mechaniškai būti žudomam!

KAMILIS. Gulėsi vienas, šaltas ir sustingęs, skęsdamas drėgname puvėsių tvaikė; gali būt, kad mirtis lėtai traukia gyvastį iš kiekvienos skaidulos, gali būt, kad pūsi neužgesus sąmonei!

FILIPO. Nurimkite, draugai. Mes kaip rudeninis vėlyvis, kuris tik po žiemos subrandina sėklas. Nuo gėlių mes skiriamės tik tuo, kad persodinami truputį smirdim. Argi taip baisu?

DANTONAS. Džiuginanti perspektyva! Nuo vienos mėšlo krūvos ant kitos! Dieviškoji klasifikacijos teorija, tiesa? Iš pirmos klasės į antrą, iš antros į trečią ir taip toliau? Mokyklos suolas įkyrėjo man iki gyvo kaulo, prisitryniau nuospaudas ant užpakalio kaip beždžionė.

FILIPO. Tai ko tu nori?

DANTONAS. Ramybės.

FILIPO. Ją suteikia Dievas.

DANTONAS. Nebūtis. Rask dar didesnę ramybę nei nebūtis, ir jei didžiausia ramybė yra Dievas, tai argi nebūtis – ne Dievas? Tačiau aš ateistas. Prakeiktas teiginys: kažkas negali tapti niekuo! Bet aš esu kažkas, štai kur bėda!

Kūrinija taip išsiplėtojo, kad niekur nėra tuščia, visur knibždėte knibžda.

Nebūtis nusigalavo, kūrinija – jos žaizda, mes – jos kraujo lašai, pasaulis – kapas, kuriame ji pūva.

Kalbu lyg pamišęs, bet juk tai panašu į tiesą.

KAMILIS. Pasaulis – amžinas žydas, nebūtis – tai mirtis, tačiau ji neįmanoma. O, negalėti mirti, negalėti mirti, kaip toje dainoje.

DANTONAS. Mes visi palaidoti gyvi ir kaip karaliai paguldyti trigubuose ar keturgubuose karstuose, po dangumi, po savo namų stogu, po švarkais ir marškiniais.

Penkiasdešimt metų mes braižome karsto antvožą. Kas galėtų patikėti išnyksiąs! – tam būtų lengviau.

Mirtis neteikia vilties, ji tik paprastesnis, o gyvenimas – painesnis, sutvarkytas puvimas, štai ir visas skirtumas!

Tačiau aš vis dėlto pripratęs prie šio puvimo būdo, velnias žino, kaip susidorosiu su kitu.

O, Žiuli! Jei aš išeičiau vienas! Jei ji paleistų mane vieną!

Ir net jei visiškai suirčiau, visiškai ištirpčiau – būčiau tik sauja varganų dulkių, menkiausias mano atomas terastų ramybę pas tave.

Aš negaliu mirti, ne, negaliu mirti. Mes turim šaukti, tegu kiekvieną gyvybės lašą jie man plėšte išplėš.

[III, 8]

KAMBARYS

Fukjė, Amaras, Vulkanas

FUKJĖ. Nebežinau, ką atsakyti, jie šaukiasi komisijos.

AMARAS. Sučiupome tuos niekšus, prašom – čia tai, ko tu reikalauji. *(Jteikia Fukjė popierių)*

VULANAS. Tai jus patenkins.

FUKJĖ. Iš tiesų, šito mums ir reikėjo.

AMARAS. Tai padaryk, kad ir mes, ir jie atsikratytume šio reikalo.

[III, 9]

REVOLIUCINIS TRIBUNOLAS

DANTONAS. Respublika pavojuje, o jis neturi instrukcijos! Mes kreipiamės į liaudį, mano balsas dar pakankamai stiprus, dar galiu pasakyti kalbą prie decemvirų kapo.

Kartoju, mes reikalaujame komisijos, mes turime atskleisti svarbių dalykų. Aš atsitrauksiu į proto tvirtovę ir iš ten sutriuškinsiu priešą tiesos patrankos šūviais.

Neryžtingi plojimai

Jeina Fukjė, Amaras ir Vulkanas

FUKJĖ. Respublikos vardu – tylos, prašom gerbti įstatymą. Konventas nutaria:

Atsižvelgiant į tai, kad kalėjimuose pastebėti maišto ženklai, atsižvelgiant į tai, kad Dantono ir Kamilio žmonos mėto pinigus miniai ir kad generolas Dilonas ruošiasi pabėgti iš kalėjimo ir, stojęs maištininkų priešakyje, išlaisvinti kaltinamuosius, galiausiai atsižvelgiant į tai, kad šie pastarieji stengėsi sukelti sąmyšį ir bandė įžeisti Tribunolą, Tribunolas įgaliojamas tęsti tardymą be pertrūkių ir nušalinti nuo svarstymo bet kurį kaltinamąjį, kuris užmirštų deramą pagarbą įstatymui.

DANTONAS. Aš klausiu čia esančiųjų, ar mes tyčiojomės iš Tribunolo, iš liaudies arba iš Nacionalinio konvento?

DAUG BALSŲ. Ne! Ne!

KAMILIS. Niekingieji, jie nori nužudyti mano Liusilę!

DANTONAS. Kada nors tiesa paaiškės. Matau Prancūziją užgriūvančią didelę nelaimę. Tai diktatūra, ji nusiplėšė skraistę, ji aukštai iškėlė galvą, ji žengia per mūsų lavonus. (*Rodydamas į Amarą ir Vulkaną*) Štai jie, bailūs žudikai, štai jie, Visuomenės gelbėjimo komiteto krankliai!

Aš kaltinu Robespjerą, Sen Žiustą ir jų budelius tėvynės išdavyste.

Jie nori uždusinti respubliką kraujuje. Giljotinos vienračių bėgiai – tai karo keliai, kuriais į tėvynės širdį įsiskverbs svetimšaliai.

Ar dar ilgai laisvės paliekamas pėdsakas bus kapai?

Jūs norite duonos, o jie jums meta galvas. Jūs trokštate, o jie verčia jus laižyti kraują nuo giljotinos laiptelių.

Didelis sambrūzdis žiūrovų salėje, pritarimo šūksniai

DAUG BALSŲ. Tegyvuoja Dantonas, šalin decemvirus!

Suimtieji jėga išvedami

[III, 10]

AIKŠTĖ PRIEŠ TEISINGUMO RŪMUS

Minia žmonių

KELI BALSAI. Šalin decemvirus! Tegyvuoja Dantonas!

PIRMASIS PILIETIS. Taip, tikra tiesa, galvos vietoje duonos, kraujas vietoje vyno.

KELIOS MOTERYS. Giljotina – prastas malūnas, Samsonas – prastas kepėjo samdinys, mes norim duonos, duonos!

ANTRASIS PILIETIS. Tą jūsų duoną suėdė Dantonas, už jo galvą jūs vėl visi gausite duonos, teisingai jis sakė.

PIRMASIS PILIETIS. Dantonas buvo su mumis rugpjūčio dešimtąją, Dantonas buvo su mumis rugsėjį. O kur buvo tie žmonės, kurie dabar jį kaltina?

ANTRASIS PILIETIS. Lafajetas buvo su jumis Versalyje ir vis tiek jis išdavikas.

PIRMASIS PILIETIS. Kas sako, kad Dantonas išdavikas?

ANTRASIS PILIETIS. Robespjeras.

PIRMASIS PILIETIS. Tai Robespjeras išdavikas.

ANTRASIS PILIETIS. Kas taip sako?

PIRMASIS PILIETIS. Dantonas.

ANTRASIS PILIETIS. Dantonas rengiasi gražiais drabužiais, Dantonas turi gražius namus. Dantonas turi gražią žmoną, jis maudosi burgundiškame vyne, jis valgo žvėrieną iš sidabrinių lėkščių ir prisigėręs miega su jūsų žmonomis ir dukterimis.

Dantonas buvo vargšas, kaip ir jūs. Iš kur jis visa tai turi?

Karalius nupirko, kad šis išgelbėtų jam karūną.

Orleano hercogas padovanojo, kad šis pavogtų jam karūną.

Svetimšaliai davė, kad šis išduotų jus visus.

O ką turi Robespjeras? Dorybingasis Robespjeras? Visi jį pažįstate.

VISI. Tegyvuoja Robespjeras! Šalin Dantoną! Šalin išdaviką!

KETVIRTAS VEIKSMAS

[IV, 1]

KAMBARYS

Žiuli, berniukas

ŽIULI. Viskas baigta. Jie dreba prieš jį. Jie nužudys jį iš baimės. Eik! Mačiau jį paskutinį kartą, pasakyk jam, kad negalėsiu jo tokio matyti. (*Paduoda berniukui garbaną*) Štai, nunešk ir pasakyk, kad jis išeis ne vienas. Jis mane supras – ir tučtuojau sugrįžk, aš noriu perskaityti jo žvilgsnius tavo akyse.

[IV, 2]

GATVĖ

Diuma, pilietis

PILIETIS. Kaip galima po šitokios apklausos tiek nelaimingųjų nuteisti myriop?

DIUMA. Iš tiesų nejprasta, bet revoliucijos vadai turi jausmą, kurio stinga kitiems, ir tasai jausmas jų niekad neapgauna.

PILIETIS. Tigro jausmas. – O tu turi žmoną.

DIUMA. Netrukus būsiu ją turėjęs.

PILIETIS. Vadinasi, tai tiesa!

DIUMA. Revoliucinis tribunolas paskelbs mūsų skyrybas, giljotina perskirs mūsų stalą ir guolį.

PILIETIS. Tu pabaisa!

DIUMA. Pusgalvis! Juk žaviesi Brutu?

PILIETIS. Iš visos širdies.

DIUMA. Negi reikia būti romėnų konsulu ir dangstyti galvą toga, kad paaukotum tėvynei tai, ką labiausiai myli? Aš nusišluostysiu akis savo raudonojo švarko rankove – tik toks ir skirtumas.

PILIETIS. Siaubinga.

DIUMA. Eik jau, tu manęs nesupranti.

Abu nueina

[IV, 3]

KONSJERŽERI KALĖJIMAS

Lakrua, Ero (vienoje lovoje)

Dantonas, Kamilis (kitoje lovoje)

LAKRUA. Žmogui taip auga plaukai – ir nagai, kad tiesiog gėda.

ERO. Pasisaugokite nors truputį, kai nusičiaudite, man visą veidą apnešate smėliu.

LAKRUA. O jūs nespardykite man kojų, mielas, ten nuospaudos.

ERO. Be to, jūs turite vabaliukų.

LAKRUA. Ak, kad pagaliau nusikratyčiau bent jau kirminais.

ERO. Gerai, labanakt, reikia pasistengti kaip nors abiem įsitaistyti, vietos čia nedaug.

Tik nesidraskykite per miegus nagais. Na! Ir netemkite nuo manęs šitų įkapių, ten apačioje šalta.

DANTONAS. Taip, Kamili, rytoj mes būsim nunešioti batai, kuriuos numeta į sterblę elgetai žemei.

KAMILIS. Jaučio odos, iš kurių, pasak Platono, angelai susikerpa kurpes ir tapsena su jomis po žemę. Vis šis tas. Mano Liusilė!

DANTONAS. Nurimk, berniuk...

KAMILIS. Ar galėčiau? Tu taip manai, Dantonai? Galėčiau? Jie nepakels prieš ją rankos. Jos grožis – tarsi nuo saldaus kūno sklindanti šviesa, neužgesinama. Tai neįmanoma! Žiūrėk, ir žemė neišdrįstų jos užberti, išsigaubtų viršum jos, kapo migla lyg rasa sužibtų jai ant blakstienų, tarytum gėlės aplink ją sužėruotų kristalai ir skaidrūs šaltiniai čiurlendami ją užmigdytų.

DANTONAS. Miegok, berniuk, miegok.

KAMILIS. Klausyk, Dantonai, tarp mūsų kalbant, juk taip graudu, kad reikės mirti. Ir be jokios naudos. Noriu nors paskutinius žvilgsnius pavogti gyvenimui iš jo gražių akių, aš nenoriu užsimerkti.

DANTONAS. Šiaip ar taip, liksi atvirom akim, Samsonas jų niekam neužspaudžia. Miegas gailestingesnis. Miegok, berniuk, miegok.

KAMILIS. Liusile, mano lūpoms vaidenasi tavo bučiniai, kiekvienas bučinys – tai sapnas, mano akys merkiasi, užspausdamos jį tame sapne.

DANTONAS. Ar negalėtų laikrodis sustoti? Tiksi ir tiksi, ir sienos vis stumiasi artyn, kol pasidaro ankšta kaip karste.

Kartą vaikystėje skaičiau tokią istoriją, net plaukai piestu atsistojo.

Vaikystėje! Verta buvo vargti, maitintis, kad užaugčiau, ir rūpintis šiluma. Tik tam, kad duobkasys turėtų darbo!

Atrodo, gal jau imu dvisti. Mielasis kūne, gal geriau užsiimsiu nosį ir įsivaizduosiu, tarsi tu būtum moteriškė, kuri prakaituoja šokdama ir smirdi, ir kalbėsiu tau malonius žodelius. Juk šiaip nemažai laiko esame praleidę drauge.

Rytoj tu būsi sudužęs smuikas, išgriežęs savo melodiją. Rytoj tu būsi tuščias butelis – vynas išgertas, bet aš neįsivaizduoju jokio svaigulio ir blaivus gulu į lovą. Laimingi žmonės, kurie dar gali prisigerti. Rytoj tu būsi kiaurai pratrintos kelnės, tave numes drabužinėje ir sukapos ten kandys, gali smirdėti, kiek tik nori.

Ak, nieko tai negelbsti. Tikra tiesa, graudu, kad reikės mirti. Mirtis pamėgdžioja gimimą, mirdami mes tokie pat bejėgiai ir pliki, kaip ką tik gimę kūdikiai.

Žinoma, dar gaunam įkapes vietoj vystyklų. Ką tai padės? Kape galėsime verkšlenti lygiai kaip ir lopšyje.

Kamili! Miega, (*pasilenkdamas prie jo*) ant jo blakstienų žaidžia sapnas. Nenoriu nubraukti jam nuo akių auksinės miego rasos. (*Atsikelia ir nueina prie lango*) Aš išeisiu ne vienas, ačiū tau, Žiuli. Vis dėlto būčiau norėjęs numirti kitaip, visai lengvai, kaip nukrinta žvaigždė, kaip išsikvepia garsas, mirtinai užbučiuoja pats save savo lūpomis, kaip šviesos spindulys išstipsta vaiskiame sraute. –

Žvaigždės pažirusios naktį lyg žibančios ašaros, tikriausiai didelė bėda ištiko akis, iš kurių jos byra.

KAMILIS. O! (*Atsisėda, grabinėja antklodę*)

DANTONAS. Kas tau, Kamili?

KAMILIS. O, o!

DANTONAS (*purto jį*). Nori nusiplėšti antklodę?

KAMILIS. Čia tu, tu, o, laikyk mane, sakyk ką nors!

DANTONAS. Tu visas drebi, kaktą išpylęs prakaitas.

KAMILIS. Čia tu, čia aš, ak taip! Čia mano ranka! Taip, pradedu susivokti. O, Dantonai, tai buvo siaubinga.

DANTONAS. Kas gi?!

KAMILIS. Gulėjau lyg pusiausnūda, lyg sapnuodamas. Staiga lubos prapuolė ir vidun nusėdo mėnulis, visai arti, visai čia pat, sugriebiau jį ranka. Nusileido dangaus skliautas su šviesuliais, aš atsirėmiau į jį, čiupinėjau žvaigždes, svirduliavau lyg skęstantis po ledo sluoksniu. Tai buvo siaubinga, Dantonai.

DANTONAS. Tai apskritas lempos atšvaitas ant lubų, tu jį matei.

KAMILIS. Gal ir atšvaitas, juk nedaug tereikia, kad atimtų iš tavęs tą truputėlį proto. Beprotybė nutvėrė mane už kuodo, (*atsikelia*) nebenoriu miegoti, nenoriu išprotėti. (*Nusičiumpa knyga*)

DANTONAS. Ką skaitysi?

KAMILIS. „Nakties mintis“.

DANTONAS. Nori iš anksto mirti? Aš paimsiu „Orleano mergelę“. Noriu išsmukti iš gyvenimo ne kaip iš klaupito, bet kaip iš gailestingosios sesers guolio. Gyvenimas – tai kekšė, jis ištvirkauja su visu pasauliu.

[IV, 4]

AIKŠTĖ PRIEŠ KONSJERŽERI

Kalėjimo prižiūrėtojas, du vežėjai su vienračiais, moterys

PRIŽIŪRĖTOJAS. Kas jus čia pavadino su vienračiais?

PIRMASIS VEŽĖJAS. Mane vadina ne Vienračiu, keistas vardas.

PRIŽIŪRĖTOJAS. Kas tave čia siuntė, avigalvi?

PIRMASIS VEŽĖJAS. Jokio siuntinio aš negavau, nebent po dešimt su už galvą.

ANTRASIS VEŽĖJAS. Niekšas nori atimt iš manęs duoną.

PIRMASIS VEŽĖJAS. Ką tu vadini duona? (*Rodydamas į kalėjimo langus*) Ten kirmėlių édalas.

ANTRASIS VEŽĖJAS. Mano vaikai irgi kirmėlės, jie irgi nori savo dalies. Oi, prastas mūsų verslas, užtat mes – patys geriausi vežėjai.

PIRMASIS VEŽĖJAS. Kodėl geriausi?

ANTRASIS VEŽĖJAS. O kas yra geriausias vežėjas?

PIRMASIS VEŽĖJAS. Tas, kuris nuveža toliausiai ir greičiausiai.

ANTRASIS VEŽĖJAS. Nagi, asile, o kas veža toliau už išvežantį iš pasaulio, o kas veža greičiau už nugabenantį ten per penkiolika minučių? Tiksliai pamatavus nuo čia iki Revoliucijos aikštės užtrunka penkiolika minučių.

PRIŽIŪRĖTOJAS. Šen, netikėliai, greitai! Arčiau prie vartų, duokit kelią, mergužėlės.

PIRMASIS VEŽĖJAS. Stokit ant kelio, nes aplink mergužėlę niekas nevažiuoja, braunasi tiesiai į vidurį.

ANTRASIS VEŽĖJAS. Taip, kurgi ne, gali ten įlįsti su visu vežimaičiu ir arkliais, ten gerai išvažinėta, bet paskui, kai išlįsi, teks laikytis karantino.

Jiedu pavažiuoja arčiau vartų

ANTRASIS VEŽĖJAS (*moterims*). Ko čia žiopsote?

VIENA MOTERIS. Laukiame senų klientų.

ANTRASIS VEŽĖJAS. Manote, mano vienratis koks viešnamis? Tai padorus vežimaitis, jis vežė karalių ir visus kilminguosius ponus iš Paryžiaus prie stalo.

LIUSILĖ (*jeina ir atsisėda ant akmens po kalėjimo langais*). Kamili, Kamili!

Lange pasirodo Kamilis

LIUSILĖ. Oi, Kamili, koks tu juokingas su šituo ilgu akmeniniu švarku ir geležine kauke ant veido. Ar negali pasilenkti? Kur tavo rankos?

Tuoj aš tave prisiviliosiu, paukšteli. (*Dainuoja*)

Danguj sužibo dvi žvaigždėlės,

Skaisčiau už mėnesį jos švies,

Viena spindės tavam langely,

Kita duris atverti kvies.

Eikš, eikš, drauguži! Tyliai laiptais aukštyn, jie visi miega. Mėnuo jau seniai padeda man laukti. Bet tu negali išeiti pro vartus, tokiais nepakenčiamais apdarais. Liaukis, labai pikti tavo pokštai. Ko nejudi iš vietos, ko nieko nesakai? Man darosi baisu.

Klausyk! Žmonės sako, esą tau reikės mirti, ir nutaiso tokius rimtus veidus. Mirti! – juokingi man tie jų veidai. Mirti! Kas čia per žodis? Pasakyk, Kamili. Mirti! Tuoj aš pagalvosiu. Štai, štai jis. Tuoj aš jį nutversiu, eikš, mielas drauguži, padėk man jį pagauti, ateik! Ateik!

Ji išbėga

KAMILIS (*šaukia*). Liusile! Liusile!

[IV, 5]

KONSJERŽERI KALĖJIMAS

Dantonas (prie lango, išeinančio į kitą kambarį), Kamilis, Filipo, Lakrua, Ero

DANTONAS. Jau apsiraminau, Fabrai.

BALSAS (*iš kito kambario*). Mirties patalė.

DANTONAS. Ar žinai, ką mes dabar darysim?

BALSAS. Na?

DANTONAS. Ką tu darei visą gyvenimą – kirminą malšinsim.

KAMILIS (*sau*). Jos akys slėpė beprotybę. Betgi ne vienam jau pasimaišė protas – taip sutvertas pasaulis. Ką mes galim padaryti? Mes nusiplauname rankas. Taip net geriau.

DANTONAS. Palieku viską klaikioj sumaišty. Niekas nemoka valdyti. Jei palikčiau Robespjerui savo kekšes, o Kutonui – savo tvirtas blauzdas, gal tada kas nors ir išeitų.

LAKRUA. Tada paverstume kekše laisvę!

DANTONAS. Net jei ir taip! Laisvė ir kekšė – didžiausios kosmopolitės po saule. Dabar ji deramai užsiims prostitucija santuokiniame Araso advokato guolyje. Bet, manau, ji suvaidins prieš jį Klitemnestrą, aš jam neduodu nė šešių mėnesių, aš nusitempsiu jį su savimi.

KAMILIS (*sau*). Dangau, padėk, kad jos pamišimas būtų maloningas. Visuotinis pamišimas, pramintas sveiku protu, nepakenčiamai nuobodus. Laimingiausias žmogus buvo tas, kuris galėjo įsivaizduoti esąs Dievas Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.

LAKRUA. Asilai šauks „Tegyvuoja revoliucija“, kai mes eisime pro šalį.

DANTONAS. Na ir kas? Kad ir kur mūsų lavonus išplautų revoliucijos tvanas, mūsų suakmenėjusiais kaulais dar bus galima skaldyti galvas visiems karaliams.

ERO. Taip, jeigu atsiras Samsonas mūsų žandikauliams.

DANTONAS. Jie – Kaino broliai.

LAKRUA. Nereikia geresnio įrodymo, kad Robespjeras – Neronas, pakanka to, kad niekad nebuvo toks malonus Kamiliui, kaip dvi dienos prieš jo suėmimą. Ar ne taip, Kamili?

KAMILIS. Gal ir taip, kas man rūpi?

Koks begaliniai žavingas net ir jos pamišimas. Kodėl turiu dabar išeiti? Galėtume drauge su juo juoktis, jį sūpuoti ir bučiuoti.

DANTONAS. Jei kada nors istorija atvers savo laidojimo rūsius, net ir tada despotizmas užtrokš nuo mūsų lavonų tvaiko.

ERO. Mes dar būdami gyvi pakankamai dvokėme.

Tai frazės ateities kartoms, tiesa, Dantonai? Mums jos iš tikrųjų nieko nereiškia.

KAMILIS. Jis nutaiso veidą, tarsi suakmenėjusį jį kaip antikos kūrinį turėtų iškasti palikuonys.

Gal ir verta pasistengti, išstatyti snukutį, pasirausvinti skruostus ir kalbėti išlavinta tartimi; bet kada nors reikėtų nusiimti kaukes, ir tada, kaip kambaryje su veidrodžiais, visur matytume tą patį senutėlį, nesuskaitomą, nejveikiamą avigalvį, nei daugiau, nei mažiau. Skirtumai nėra dideli, mes visi esame niekšai ir angelai, kvailiai ir genijai – ir visa tai vienu kartu, tie keturi dalykai puikiai išsitenka viename kūne, nėra jie tokie didžiuliai, kaip įsivaizduojame.

Miegoti, virškinti, daryti vaikus – tai dirba kiekvienas, visa kita – tik įvairių atspalvių variacijos ta pačia tema. Argi reikia staipytis ant pirštų galų ir vaipytis, argi reikia vieniems kitų varžytis? Mes visi apsivalgėme prie to paties stalo, ir mums raižo pilvus, tai ko dangstote veidą servetėlėmis – šaukite, dejuokite kiek tinkami.

Tik nestatykite tokių dorybingų ir tokių linksmy, tokių herojiškų, tokių genialių veidų, juk mes pažįstame vieni kitus, tad geriau nevarkite.

ERO. Taip, Kamili, susėskime visi drauge ir šaukime, nieko nėra kvailiau kaip suspausti lūpas, kai ką nors skauda.

Graikai ir dievai šaukė, romėnai ir stoikai darė herojišką grimasą.

DANTONAS. Ir vieni buvo epikūrininkai, ir kiti. Jie susikūrė labai malonią savigarbą. Juk visai neblogai gražiai susiklostyti togą ir vis dairytis, ar tikrai meti ilgą šešėlį. Ko mes turime draskytis? Ar paslėpsime savo gėdą po laurų lapais, rožiniais ar vynuogių lapu, ar paliksime tą bjaurų daiktą nepridengtą šunims laižyti?

FILIPO. Bičiuliai, nereikia būti net labai aukštai pakilusiam virš žemės, kad nebematytum visos tos maišaties ir raibuliavimo, kad tavo akis pavergtų kelios didingos, dieviškos linijos. Yra tokia ausis, kuri mus kurtinančius sumišus riksmus ir klyksmą girdi kaip harmonijų srautą.

DANTONAS. Bet mes esam vargšai muzikantai, o instrumentai – mūsų kūnai. Ar tik tam išplerpiame jais tuos bjaurius garsus, kad kildami vis aukštyn, aukštyn ir galiausiai pamažu nutykdami, jie geismingu atodūsiu išnyktų dieviškosiame ausyse?

ERO. Ar mes kaip tie paršeliai, kuriuos kunigaikščių stalui mirtinai užplaka rykštėmis, kad mėsa būtų skanesnė?

DANTONAS. Ar mes tie vaikai, kepami įkaitusiame šio pasaulio Molocho glėbyje ir kutenami šviesos spinduliais, kad mūsų juokas pradžiugintų dievus?

KAMILIS. Nejaugi auksinėmis akimis žibantis skliautas – tai dubuo su auksiniais karpiais, pastatytas ant palaimintųjų dievų stalo, ir palaimintieji dievai amžinai juokiasi, ir žuvys amžinai miršta, ir dievai amžinai gėrisi mirties agonijos spalvų žaismu?

DANTONAS. Pasaulis yra chaosas. Pasaulio dievas, kuris turės būti pagimdytas, yra Niekis.

Jeina prižiūrėtojas

PRIŽIŪRĖTOJAS. Galite važiuoti, ponai, vežimai laukia prie durų.

FILIPO. Labos nakties, bičiuliai, ramiai užsitraukime didįjį apklotą, po kuriuo užgęsta visos širdys ir užsimerkia visos akys.

Visi apkabina vienas kitą

ERO (*paima Kamilį už rankos*). Džiaukis, Kamili, mums kliuvo graži naktis. Tyliame vakaro danguje kybo debesys kaip gęstantis Olimpas su blykštančiais, į tamsą grimznančiais dievų pavidalais.

Visi išeina

ŽIULI. Gatvėmis lakstė žmonės, dabar viskas nutilo.

Neversiu jo laukti nė akimirkos.

(Išsitraukia kolbelę)

Eikš, mieliausias kunige, kuris ištaria „amen“ ir palydi mus į guolį.

(Prieina prie lango)

Kaip gera atsisveikinti, man beliekia tik užverti paskui save duris.

(Išgeria)

Galėtum taip stovėti amžinai.

Saulė nusileido. Jos nušviesti žemės bruožai buvo tokie aštrūs, o dabar žemės veidas tykus ir rimtas, kaip mirštančiosios. Kaip gražiai jai aplink kaktą ir skruostus žaidžia vakaro šviesa.

Ji vis blykšta ir blykšta, kaip negyvėlę ją nusineša eterio srovės; negi niekieno ranka nesučiups jos už auksinių garbanų ir neištrauks iš tėkmės, ir nepalaidos?

Išeinu tyliai. Nebučiuoju jos, kad joks dvelktelėjimas, joks atodūsis nepažadintų jos, užsnūdusios.

Miegok, miegok.

(Miršta)

[IV, 7]

REVOLIUCIJOS AIKŠTĖ

Atvažiuoja vienračiai ir sustoja prieš giljotiną

Vyrai ir moterys dainuoja ir šoka karmanjolę. Suimtieji užtraukia „Marselietę“

MOTERIS SU VAIKAIS. Pasitraukit! Pasitraukit! Vaikai rėkia, alkani. Tegu pasižiūri, gal nutils.

Pasitraukite!

VIENA MOTERIS. Ei, Dantonai, dabar galėsi ištvirkauti su kirmėlėmis.

KITA MOTERIS. Iš tavo dailių garbanų, Ero, duosiu padaryti man peruką.

ERO. Aš neturiu tiek miško, kad užtektų tokiam plikai iškirstam Veneros kalneliui.

KAMILIS. Bjaurybės raganos! Kada nors šauksite: „Kalnai, griūkite ant mūsų!“

MOTERIS. Tai ant jūsų užgriuvo kalnas, arba veikiau jūs nuo jo nugriuvote.

DANTONAS (*Kamiliui*). Nusiramink, berniuk, užkimai bešaukdamas.

KAMILIS (*duoda vežėjui pinigų*). Še, senasis Charonai, tavo vienratis – geras padėklas.

Ponai, aš pasitieksiu pirmas. Tai klasikinės vaišės, mes atsigulsim į savo vietas ir šliukštelėsime truputį kraujo kaip auką dievams. Sudie, Dantonai. (*Lipa ant kruvinos pakylos*)

Suimtieji vienas po kito paseka jam iš paskos. Dantonas lipa paskutinis

LAKRUA (*miniai*). Jūs žudote mus tą dieną, kai netekote proto; tą dieną, kai jį atgausite, žudysite juos.

KELI BALSAI. Šitai jau girdėjom! Nusibodo!

LAKRUA. Tironai nususuks sprandus lipdami per mūsų kapus.

ERO (*Dantonui*). Jis laiko savo lavoną trąša laisvės šiltysvei.

FILIPO (*ant ešafoto*). Aš jums atleidžiu, tegu jūsų mirties valanda nebus kartesnė nei manoji.

ERO. Taip ir maniau, jis būtinai turi dar kartą atsilapoti krūtinę ir parodyti žmonėms ten, apačioje, kad jo baltiniai švarūs.

FABRAS. Lik sveikas, Dantonai. Aš mirštu dvigubai.

DANTONAS. Sudie, bičiuli. Giljotina – geriausias daktaras.

ERO (*nori apkabinti Dantoną*). Ak, Dantonai, jau nebesugalvoju jokio pokšto. Laikas.

Budelis pastumia jį į šalį

DANTONAS (*budeliui*). Nori būti žiauresnis ir už mirtį? Ar gali sukliudyti, kad mūsų galvos pasibučiuotų krepšio dugne?

[IV, 8]

GATVĖ

LIUSILĖ. Vis dėlto panašu, kad gal tai rimta. Reikia pagalvoti. Aš pradėdau kažką suprasti. Mirti... mirti...

Visiems galima gyventi, visiems, tam menkam uodeliui... paukščiui. Tad kodėl jam ne? Turbūt gyvenimo tėkmė sustotų, jei būtų pralietas nors tas vienas lašas. Turbūt nuo šito kirčio žemėje atsivertų žaizda.

Viskas juda, eina laikrodžiai, skamba varpai, bėgioja žmonės, teka vanduo, taip, viskas bėga, bėga tolyn, iki pat tol – ne! – to negali būti, ne – atsisėsiu ant žemės ir taip užriksiu, kad išsigandę visa sustos, visa nutrūks ir nebepajudės.

(Atsisėda, užsidengia akis ir rėkia. Kiek palaukusi atsistoja)

Nieko nepadeda, viskas taip, kaip ir buvo, namai, gatvė, pučia vėjas, plaukia debesys. – Turbūt reikia ištvirti.

Gatvele ateina kelios moterys

PIRMOJI MOTERIS. Gražus vyras tas Ero.

ANTROJI MOTERIS. Anąsyk per Konstitucijos šventę, kai stovėjo ten prie Triumfo arkos, aš pamaniau sau, šitas turėtų gerai atrodyti ant giljotinos, taip pamaniau. Tokia lyg nuojauta buvo.

TREČIOJI MOTERIS. Taigi, žmones reikia pamatyti visomis aplinkybėmis, labai gerai, kad dabar leidžiama taip viešai mirti.

Jos nueina

LIUSILĖ. Kamili mano! Kur man dabar tavęs ieškoti?

[IV, 9]

REVOLIUCIJOS AIKŠTĖ

Du budeliai tvarkosi aplink giljotiną

PIRMASIS BUDELIS (*stovi ant giljotinos ir dainuoja*)

Kai einu į namus,

Šviečiai mėnuo ramus

ANTRASIS BUDELIS. Ei, ehei! Ar greitai baigsi?

PIRMASIS BUDELIS. Tuoj, tuoj! (*dainuoja*)

Šviečia pro langą senelio,

Kur užtrukai tu, berneli?

Va! Duok šen švarką!

(*Išeina dainuodami*)

Kai einu į namus,

Šviečia mėnuo ramus...

LIUSILĖ (*jėjusi atsisėda ant giljotinos laiptelių*). Prisėsiu tau ant kelių, tylusis mirties angele.

(*Dainuoja*)

Tai ji, pjovėja, vardu mirtis,

Ji dievas ir mūsų lemtis.

Mielasis lopšy, tu užliūliavai mano Kamilį, uždusinai jį savo rožėmis.

Mirties varpe, saldžia daina tu nulydėjai jį į kapus. (*Dainuoja*)

Šimtai ir tūkstančiai pražus,

Kurie po jos pajautuvu klius.

Pasirodo patrulis

PILIETIS. Ei, kas ten?

LIUSILĖ. Tegyvuoja karalius!

PILIETIS. Respublikos vardu.

Sargyba apsupa ją ir išveda